

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-09-10
meddelad i
Östersund

Mål nr M 1394-14

KLAGANDE

1. Jämtlands läns ornitologiska förening
c/o Elisabeth Marklund
Orrviksvägen 7
832 94 Orrviken

2. Johan Wagner
Frösthult Mätte 12
749 71 Fjärdhundra

3. Hans-Joachim Wagner
Inaängarna 340
826 91 Söderhamn

4. Karin Berg-Gustafzon
Sillbo, Solbacka
744 92 Huddungeby

5. Anna Gustafsson
Enanders väg 23
840 80 Lillhärdal

KLAGANDE OCH MOTPART

Svartåsen Vind AB
Lilla Nygatan 1
Box 2299
103 17 Stockholm

Ombud: Jan Olof Dahlin
Svartåsen Vind AB
c/o OX2 Box 2299
103 17 Stockholm

MOTPART

Länsstyrelsen Västernorrland
871 86 Härnösand

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens beslut 2014-04-16 i ärende nr 551-5754-12, se
bilaga 1

Dok.Id 212949

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av Svartåsens vindkraftsanläggning, Härjedalens kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen upphäver miljöprövningsdelegationens Länsstyrelsen Västernorrlands beslut av den 16 april 2014 och lämnar Svartåsen Vind AB:s ansökan utan bifall.

BAKGRUND

Svartåsen Vind AB (bolaget) har ansökt om tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av gruppstation med högst 26 vindkraftverk på fastigheterna Härjedalen Risberget 1:2 och Härjedalen Ängersjö 10:11 i Härjedalens kommun. Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen Västernorrland (MPD) lämnade den 16 april 2014 bolaget tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av gruppstation med maximalt 15 vindkraftverk inom projektområde Djupsjöhallan-Öjingshammaren, på del av fastigheten Härjedalen Ängersjö 10:11 (numera Härjedalen Ängersjö 10:15), Härjedalens kommun, Jämtlands län. MPD avslog i samma beslut bolagets ansökan avseende placering av vindkraftverk 1-11 (samt vägdragning till dessa) vid Granåsen-Svartåsen-Digerberget-Koberget, av de skäl som framgår av **bilaga 1**.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av MPD:s beslut, ska bifalla bolagets tillståndsansökan i sin helhet.

Johan Wagner har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets tillståndsansökan, i andra hand avvisa bolagets tillståndsansökan. I tredje hand har han yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av MPD:s beslut, ändrar villkor 11 på det sätt att 40 dB(A) ändras till 35 dB(A).

Hans-Joachim Wagner har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå tillståndsansökan.

Jämtlands läns ornitologiska förening (Ornitologiska föreningen) har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av MPD:s beslut ska avslå tillståndsansökan även beträffande de fyra vindkraftverken belägna på Djupsjöhallan (verk nummer 12 - 15), såvida inte bolaget förmår visa att berguv inte finns inom detta område.

Anna Gustafsson och Karin Berg-Gustafzon har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets tillståndsansökan, i andra hand att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avvisa bolagets tillståndsansökan.

Länsstyrelsen Västernorrland (länsstyrelsen) har motsatt sig ändring.

Länsstyrelsen Jämtlands län har yttrat sig i egenskap av remissinstans och motsatt sig ändring. Av yttrandet framgår att det begränsats till att enbart röra begränsning av antalet vindkraftverk som följd av skyddsåtgärder för kungsörnarna i området.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

Bolaget

Bolaget har skickat in bl.a. en sammanfattande studie av kungsörn Svartåsen 2014 och en kungsörnsstudie från 2015, samt anfört bl.a. följande. MPD:s beslut bygger på felaktiga antaganden som inte kan anses utgöra tillräcklig grund för i beslutet beskrivna slutsatser och konsekvenser. Vidare synes det till viss del föreligga en sammanblandning med andra vindkraftprojekt som finns i närområdet. Enligt de fleråriga studier som utförts i och omkring projektområdet för Svartåsen vindkraftsanläggning finns det ingenting som tyder på att det föreligger någon nämnvärd kollisionsrisk för kungsörn eller annan rovfågel. Redan när första årets studierapport presenterades 2009 gjordes en omfattande minskning av projektområdet för att undvika konflikt med kungsörn. Riktigheten i detta, och att det är en tillräcklig åtgärd, bekräftas av de efterföljande årens studierapporter. Avståndet från närmsta häckningsplats för kungsörn är längre än de 2 km som är motiverade och de flygrörelser som registrerats pekar inte på frekventa flygningar inom eller över det område som ansökan avser.

Området som undantagits i MPD:s beslut utgör inte kärnområde för kungsörnsreviret och är inte heller centralt som födosöksområde. Bolaget kan efter en noggrannare genomgång av kungsörns materialet förstå att det kompletterande underlaget daterat den 29 januari 2014 kan misstolkas och därför borde varit

tydligare i skrivningen. Det uttrycks bl.a. att kungsörn når Granåsen/Koberget eller flyger till och från Granåsen/Koberget vilket borde tydliggjorts att det rör en sydlig del av dessa geografiska benämningpunkter. Flygningarna ligger på behörigt avstånd från projektområdet. Vare sig Granåsen eller Koberget har några tydliga avgränsningar var de börjar och slutar vilket har lett till en olycklig sammanblandning. Beträffande Svartåsen/Digerberget, som också undantagits i MPD:s beslut, så finns det inget som tyder på förhöjd risk för kungsörnen i området om vindkraftverk etableras där. Tvärtemot så finns det inga dokumenterade observationer av kungsörn i de delarna av området. Dessa förhållanden framgår med tydlighet av figurer med kartbilder i den samlade kungsörnstudien för 2009-2013.

Några andra studier eller konkreta redovisningar som motsäger de slutsatser som redovisas i den samlade kungsörnstudien för 2009-2013 har inte presenterats bolaget under alla de år utvecklingen av projekt Svartåsen fortgått. Den påstådda konflikt mellan kungsörn och vindkraftprojektet, som framhålls i några yttranden under ärendets slutliga beredning, utgörs av lösryckta påståenden och antaganden.

Bolaget finner det mycket märkligt att MPD bedömer de mycket omfattande studierna av kungsörn som pågått i området sedan mars 2009 på det sätt som MPD gjort. Särskilt i ljuset av att intilliggande projekt (Ängersjökölen och Sandtjärnberget) i samband med sina ansökningar inte genomfört några som helst studier i området. Båda dessa projekt har erhållit tillstånd av MPD.

Beträffande MPD:s bedömning under rubrik Artskydd vill bolaget hävda att det inte föreligger någon konflikt enligt vad som avses i artskyddsförordningen samt att riktlinjerna i Naturvårdsverkets rapport 6467 följs. Den i ansökan föreslagna lokaliseringen tar tillbörlig hänsyn till kungsörnens livsutrymme och den planerade vindkraftsanläggningen om maximalt 26 vindkraftverk utgör inget hot för en livskraftig kungsörnspopulation. Inga vindkraftverk placeras nära någon boplats och det förekommer inte heller några koncentrationer av rovfåglar i det sökta området. Inte heller innebär den önskade etableringen någon förhöjd risk för det par som

finns i närområdet. Risken för allvarlig konflikt mellan vindkraftverk och kungsörn är mycket ringa.

Johan Wagner

Förstahandsyrkandet

Han äger Ängersjö 10:19. Han kommer att beröras negativt om vindkraftverken uppförs, då han har sitt fritidshus och servitut på strand nedanför sin fastighet. Av bolagets verksamhetsbeskrivning har inte hänsyn tagits till stranden och skuggeffekter nedanför huset, som är en viktig samlingspunkt för honom och hans familj när de vistas på fastigheten. Med tanke på placeringen av vindkraftverken på Djupsjöhallan så kommer sen eftermiddag och kväll bli mycket påverkade av vindkraftverkens placering.

Andrahandsyrkandet

Det är väldigt märkligt att MPD lägger stor vikt vid kungsörn men inte tar hänsyn till fladdermus. Det förefaller märkligt att ingen undersökning om habitat för fladdermöss gjorts i området Djupsjöhallan, Bukölen och Öjingshammaren. Efter samtal med flertalet friluftsmänniskor som rör sig ofta i dessa områden så uppfattas det som fladdermöss finns i ett relativt stort antal och bör skyddas. Detta borde ge företaget en möjlighet att beräkna kostnader för så kallat ”bat-stop” och energibortfall. Att fatta ett beslut på grundval av icke gjorda undersökningar för ett artskyddat djur förefaller märkligt och förvånansvärt för en myndighet som har till uppgift att skydda artskyddat vilt.

Tredjehandsyrkandet

Översiktsplanen borde tolkas som att den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten utomhus vid bostäder inte får överstiga 35 dB(A) som begränsningsvärde. Med tanke på att det är relativt få fastighetsägare inom det aktuella området så borde ett sådant villkor inte vara svårt att följa. Mätvärden som redovisas i O2 är för 42 st vindkraftanläggningar och inte för 15 st som i nu överklagat beslut. Det innebär att det inte är ett korrekt underlag som den enskilda ska ta ställning till. Dessutom så kan interferenspunkterna ändras så att fastigheten kommer att få ett högre eller lägre

värde. Det finns inte heller redovisat vilka värden som kommer att beröra de strandnära områdena vid fastigheterna. Det finns en stor risk att nivåerna 40 dB(A) kommer att överskridas när det är svaga vindar i dalgångar och låglänt terräng och det blåser på högre höjd. Vatten dämpar inte ljud utan kan ses som bärare av ljud. Eftersom de flesta fastigheterna ligger nära vatten så borde en beräkning genomföras där man tar hänsyn till dessa ingångsvärden. Det finns heller inte redovisat i något material hur företaget ska följa upp lågfrekventa ljud i förhållande till naturvårdsverkets riktvärden för buller vid vindkraftverk.

Hans-Joachim Wagner

Till stöd för sin talan har han bifogat ett flertal artiklar och anfört bl.a. följande.

Han äger tillsammans med sin maka Ängersjö 5:15. Fastigheten består av två delar. Det kommer knappast att påverka dem ifall vindkraftverk uppförs på den delen som går från byn söderut upp på Sandtjärnsberget. Däremot kommer de påverkas negativt om det uppförs vindkraftverk på berget Hammaren, som ligger sydväst om deras vallstuga. Den negativa påverkan innefattar estetisk påverkan (vallen har anor från 1600-talet), roterande och störande vingar samt blinkande ljus. Likaså kommer ljudet från verken påtagligt kunna störa vid vissa vindriktningar och hastigheter. Öjingsvallens fäbodar med månghundraårig tradition torde förlora en stor del av sin charm och ursprungsanda om man uppför vindkraftverk på Öjingshammaren. Vindkraftverken kommer att förändra landskapsbilden betydligt med beaktande av ljud, skuggor samt blinkande lampor. Om det framtida ekonomiska värdet på byggnader och mark försämras på grund av vindkraftetableringen, vem håller då fastighetsägarna skadelösa?

En ordentlig analys borde göras av infraljuden innan tillstånd beviljas.

Interferensfenomenen som torde uppkomma på grund av den kuperade terrängen med vattenytor emellan måste beaktas. Såvitt han förstår har mätningar gjorts endast i öppna landskap, vattenområden eller högplatåer. Det borde därför göras mätningar i liknande terrängförhållanden runt Svartåsen innan projektet godkänns,

för att undvika framtida problem. Infraljud är mycket svåra att dämpa, med påföljd att dessa lätt går genom t.ex. hus, och därigenom påverkar de boende.

Enligt hans egen och andras uppfattning finns det gott om fladdermöss i området, varför en undersökning ska göras innan tillstånd beviljas. Vidare flyger örnarna över Öjingsvallen och Hammarberget.

Han anser att bullernivåerna inte ska överstiga 35 dB(A) utomhus vid bostäder, i enlighet med riktvärdena i översiktsplanen. Emedan ljudtrycket är logaritmiskt så kan en höjning om 5 dB(A) ge en mycket stor obehagsupplevelse hos enskilda individer. Dessutom föreligger ingen frekvensanalys i ansökan som man kan analysera. Lågfrekventa ljud dämpas inte lika snabbt som högfrekventa ljud, vilket betyder att påverkan på natur, miljö samt människor, sker flera mil från ljudkällan. Det är en tyst miljö det är frågan om, varför den rekommenderade nivån om 35 d(B)A bör innehållas.

Ornitologiska föreningen

På Djupsjöhallan finns permanent förekomst av berguv. Vindkraftverk bör inte uppföras inom 2 km från påvisad eller sannolik boplats av berguv. Ur fågelskyddsynpunkt bedömer ornitologiska föreningen att berguv har lika högt skyddsvärde som kungsörn.

Anna Gustafsson och Karin Berg-Gustafzon

Till stöd för sin talan har Anna Gustafsson och Karin Berg-Gustafzon skickat in handling utvisande fågelobservationer i Ängersjö-området, handlingar avseende bl.a. direktiv, internationella lagar och åtaganden buller och hälsa m.m., samt anfört bl.a. följande.

Förstahandsyrkandet

Familjens fastigheter i Ängersjö kommer att omgärdas av vindindustri om tillstånd beviljas bolaget. Genom att splittra tillståndsverksamheten i fem olika tillståndsprocesser har det gjorts fatala felbedömningar av de kumulativa effekterna. Tillståndsprövningarna omfattar tre vindkraftparker, bergtäkt mitt i området och

kraftledning som passerar centrala delar, samt tillhörande 3-4 permanenta uppställningsplatser/omlastningsytor, vägar till och inom området samt erforderliga ledningsdragningar och ställverk.

Karin Berg-Gustafzon och Anna Gustafsson är delägare/underhandlar om att bli delägare i en gammal släktfastighet, Ängersjö 8:13 och 8:14 på bl.a. Sangnäsudden och till den avstyckade fastigheten Ängersjö 8:35 på samma udde. I Sangenområdet har de, samt ett tiotal fastighetsägare till vid närliggande Öjingen, hamnat i en instängd situation mellan tre vindkraftanläggningar vid Sandtjärnberget, Ängersjökolen och Svartåsen/Garpkölen. Om tillstånd beviljas kommer de utsättas för stora negativt kumulativa effekter avseende bl.a. skuggor, buller, varningsbelysning, infraljud, lokal klimatförsämring, skadat ekosystem (fladdermöss, örnar, rovfåglar, tornseglare och svalor), sömnstörningar, förlorade fastighetsvärden, förlorade rekreationsvärden, förstörd landskapsbild m.m.

Det huvudsakliga nuvarande ljudet i områdena utgörs av ljudet som skapas av vindens rörelse genom träd och buskar. Mekaniskt ljud från vindkraftverks maskindell skapar ett aerodynamiskt ljud som alstras vid rotorbladens passage genom luften. Dessutom tillkommer kumulativa effekter så som buller och förändrade synintryck från de två övriga omgivande vindkraftparksområdena. Även buller från tillkomsten av ett nytt kraftöverföringsnät samt sprängning, krossande och blandning vid materialutvinning/-framställning från den planerade bergtäckten tillkommer. Områdets hela karaktär genomgår en dramatisk förändring, från tyst vildmarksmiljö till industriområde. Även möjligheterna för Ängersjö byalag samt lokalt turistföretag att ytterligare utveckla natur- och kulturturismen begränsas av industrialiseringen, vilket på sikt även påverkar dem negativt då antalet fast boende i byn minskar ytterligare och service försvinner. Den planerade verksamheten strider mot lokaliseringsprincipen och försiktighetsprincipen.

Det föreligger risk för ekologisk kollaps p.g.a. fladdermössens höga dödstal vid vindkraftverken. Etablering i området utgör ett stort hot mot utrotningshotade örnar och andra rödlistade fåglar. MPD har föredömligt agerat till skydd för den

rödlistade/utrotningshotade kungsörnen, då den västra delen, som är utpekad som riksintresse, nu är avfört från projektet. Detta medför att det huvudsakliga skälet till vindkraftsetablering i området inte längre gäller. Den återstående delen bör därför utsättas före extra noggrann granskning. Här bör också övervägas effekterna av den, genom sprängningar och bullrande krossmaskiner, extremt störande bergtäkten samt riskerna med den höga kraftledningen.

Naturvårdsverket har tidigare konstaterat att kungsörn häckar med flera par i trakten och minst två revir är kända enbart i Sandtjärnberget-Igulsbergets närhet. En boplats får inte vara inringad av vindkraftverk. Inom Sandtjärnberget finns två kända bon, men förmodligen minst ett till. Ett örnrevir i områden som dessa brukar vara av storleksordningen 80-100 kvadratkilometer. En offentlig utredning med GPS-försedda örnar har nu konstaterat att ett örnrevir kan omfatta upp till 600 kvadratkilometer. Berguv har konstaterats vid Djupsjöhallan. Då GPS-studier pekar på att berguv födosöker upp till 5 km och regelverket i Tyskland anger skyddszon på 4 km, bör även resterande tillståndsdelen av projektet upphävas. I övrigt förekommer skyddade arter som fiskgjuse, smålom, fjällvråk, småspov och dalripa.

Bolagets ”*fleråriga studier*” och bedömningen ”*ingenting som tyder på att det föreligger någon nämnvärd kollisionsrisk för kungsörn eller annan rovfågel*” och åberopande av en skyddszon om 2 km eller 13 kvadratkilometer blir helt värdelösa vid beaktande av de nya forskningsrapporterna. Forskningsrapporterna visar att det hittills tillämpade riktvärdet 2 km är helt irrelevant och leder till katastrofal felbedömning, då örnarnas hemområden i verkligheten varierar mellan 60-605 kvadratkilometer, med medelvärdet 214 kvadratkilometer, vilket motsvarar 5 till 15 km radie för ett cirkelformat område. Unga kungsörnar uppehåller sig redan en månad efter påbörjad flygning 2 km från boet och senare 3-5 km. Många häckningar misslyckas och dessa örnar flyger minst 10 km från boet. Återvändande ungor bildar revir först efter 5-6 år och uppehåller sig då i hela Härjedalen upp till 10 mil från hemområdet. Detta är ytterst allvarligt då dödligheten redan innan vindkraftverkens uppförande var 77 procent under örnarnas fem första levnadsår

(Kungsörnens status och ekologi i Sverige samt tänkbara prognoser för artens utveckling, ArtDatabanken, SLU, 2006).

Påståendet att det inte förekommer några koncentrationer av rovfåglar i det sökta området kan avfärdas som gravt vilseledande. Företaget påstår att det i vissa fall synes föreligga en sammanblandning med andra vindkraftprojekt i närområdet och menar att intilliggande projekt Sandtjärnberget och Ängersjökölen fått tillstånd utan några som helst studier. Detta stöds av det material som inlämnats av de lokala ornitologiska experterna och som tyder på 3-4 kända revir med långa födosök i olika riktningar. Detta blir ett tydligt exempel på hur den splittrade ”salami”-liknande och uppsplittrade tillståndsprocessen helt utelämnar de totala kumulativa effekterna.

Av Svartåsens västra park ligger verk 1-3 inom Orsa Finnmark. Verk 4-6 (Svartåsen –Digerberget), 650 – 1 000 m från Orsa Finnmark och verk 7-11 (Koberget-Knallen-Digerberget), 900 – 1 500 m från Orsa Finnmark och 2 400 – 3 600 meter från naturskyddsområdet Garpkölen. I området ligger Hamra Nationalpark (14 km), Fågelsjö världsarv (11 km), Woxnadalens naturskyddsområde (5 km), den dominerande Garpkölen med naturskyddsområde (Hälsinglands högsta berg, 670 m ö h). I området finns gott om sumpskogsområden, nyckelbiotoper, naturvärden och naturvårdsavtal vid fåbodar och historiska kulturvärden (Drocksjöfyndet e.t.c.). Naturskyddsområden även vid Ängerån (10 km) och Öjingen (4 km).

Mellan Svartåsens två parker (26 verk) och Ängersjö ligger ytterligare två vindkraftparker, Ängersjökölen (5 verk) och Sandtjärnsberget (11 verk), samt en för exploateringen tillståndssökt berg/moräntäkt för 500 000 ton fyllnadsmassa. Genom området planeras dessutom kraftledning för annan park. Uppdelningen i flera tillståndsprojekt har kritiserats av EU-kommissionen i en rapport till Europaparlamentet och rådet avseende tillämpningen av direktiv 85/337/EEG, (97/11/EG). Betraktas som s.k. ”Salami”-taktik. Bergtäkten ligger mellan de båda delparkerna i Svartåsenprojektet. Inom dessa områden ligger ett kärnområde med 3-

4 kungsörnsrevir och vinterflyttstråk. Örnreviren i hela Orsa Finnmark bör vara 3-4 ggr fler. Därtill rödlistad berguv, fiskgjuse och smålom.

Vidare framställer Anna Gustafsson och Karin Berg-Gustafzon bl.a. följande yrkanden (som av mark- och miljödomstolen handläggningsmässigt har beaktats som en del av deras synpunkter):

- Att potentiella vägledningsfrågor hos EU-kommissionen avvaktas,
- Att tidigare beslut avseende Svartåsen-Garpkölen upphävs och återförvisas för korrekt prövning.
- Att mark- och miljödomstolen ska avvakta Högsta domstolens prövning av kommande överklagan enligt lag (2006:304) om rättsprövning av regeringens bristande hantering och beslut 2014-05-26, avseende FSLs skrivelse ”Omvärdering och nytt ägardirektiv för Sveaskog AB mot hållbar utveckling, samt inrättande av en nationell frizon för vindkraft, i likhet med de fyra skyddade norrländska älvarna”.
- Att svar inväntas från EU-kommissionären Mr Janez Potovsky avseende regelverk för skydd för fladdermöss och tornseglare.

Andrahandsyrkandet

Miljökonsekvensbeskrivningen är ofullständig avseende kumulativa effekter (buller, skuggor, biologisk mångfald, fågelinventering, fladdermöss m.m.) från övriga vindkraftetableringar och bergtäkter i närheten. Vägran att utföra fladdermusinventering visar dessutom på ointresse. Inventeringsunderlaget brister avseende kungsörn, berguv och rovfåglar. Den presenterade fågelinventeringen i miljökonsekvensbeskrivningen hade stora brister och var genant undermåligt – kort tid, fel plats, fel metod och fel årstid är några brister.

Länsstyrelsens Västernorrland

Länsstyrelsen menar att MPD i sin bedömningstext på ett utförligt sätt redogjort för de grunder på vilka beslutet baserats. Länsstyrelsen gör ingen annan bedömning av ärendet än den MPD gjort.

Ornitologiska föreningen anser att utredningen vad avser berguv i området inte är tillräcklig. En ornitolog har hört berguv i området under 2013. Utifrån de inventeringar som utförts under 2013 och 2014 bedömer länsstyrelsen sannolikheten låg för att häckande berguv förekommer i området. Det går dock inte att utesluta att det finns ett berguvsrevir finns i området. Väletablerade par kan periodvis vara så pass tysta att en inventering skulle kunna missa ett etablerat par. Den utredning som genomförts är av god kvalitet och kan ligga till grund för länsstyrelsens övervägande.

Länsstyrelsen konstaterar att det finns ett omfattande material angående örnarnas flygrörelser och bedömer detta vara erforderligt underlag för ställningstagande i den del som berör överklagandet. Kungsörnsförekomsten i och omkring parken är ovanligt väl kartlagd utifrån gjorda inventeringar och kunskaper från lokala ornitologer. MPD:s slutsatser och därmed begränsningarna gällande antalet vindkraftverk är mycket väl underbyggda och länsstyrelsen finner därmed ingen anledning till att tillståndet ska ändras i denna del.

Länsstyrelsen noterar att förekomst av berguv inte omnämns i MPD:s bedömningstext. Länsstyrelsen överlåter till mark- och miljödomstolen att avgöra frågan om skyddsavstånd till berguv.

Länsstyrelsen delar MPD:s bedömning vad avser ljud och frågan om huruvida 35 d(B)A ska föreskrivas som villkor i det aktuella fallet. Med den avgränsning som gjorts av parken bedöms också detta kunna innehållas trots att villkor föreskrivs om 40 d(B)A. Frågan om exempelvis lågfrekvent ljud och vädrets inverkan på ljudutbredningen har uppmärksammats i forskning på senare tid samt vid de vindparker i länet som är under uppförande. Länsstyrelsen menar att det är viktigt att ta hänsyn till nya rön och erfarenheten inom området. Tills nya standarder fastställts menar länsstyrelsen emellertid att nuvarande praxis och standarder ska användas för beräkning och kontroll.

När det gäller fladdermöss menar länsstyrelsen att en inventering i förväg av fladdermusförekomsten är att föredra. Då det finns effektiva skyddsåtgärder för att undvika påverkan på fladdermusfaunan kan det dock vara tillräckligt att i egenkontrollen följa upp förekomsten av fladdermöss. Vid behov kan tillsynsmyndigheten förelägga om skyddsåtgärder för att förhindra påverkan på arten.

Bolaget

Bemötande av Ornitologiska föreningens yttrande

Att området vid Djupsjöhallan skulle hysa permanent förekomst av berguv är felaktigt. Förutom den särskilda berguvsutredning med lyssningar som genomfördes 2013 så har en kompletterande utredning av området gjorts under sommaren 2014. Med dessa utredningar anser bolaget att frågan utretts på ett tillfredställande sätt. Dessutom har uppgifter framkommit från ytterligare en person som vistas i området, vilken bekräftar att det var många år sedan berguv fanns i området. Utredningen från 2013 har tidigare getts in i ärendet och legat till grund för MPD:s beslut. Den genomfördes över ett större område, däribland Djupsjöhallan.

I den redogörelse som bolaget skickat in till mark- och miljödomstolen återredovisas 2013 års resultat tillsammans med 2014 års utredning, vilken har varit inriktad på att finna tänkbara boplatser och undersöka miljön för eventuell berguv i området. Resultatet pekar på att förutsättningarna för berguv att häcka eller permanent uppehålla sig i Djupsjöhallanområdet, är dåliga framförallt eftersom skogsbeståndet genomgått kraftiga förändringar de senaste åren genom avverkningar. Normalt sett vill berguven ha mer skyddade miljöer omgiven av äldre skog. Berguvsförekomst har inte lyfts fram på något påtagligt sätt tidigare under alla de år projektet pågått, utan verkar endast ha gripits ur luften för att stoppa vindkraftplanerna. Vid samtal med personal från Sveaskog och av dem anlitade entreprenörer i området så är det många år sedan det fanns berguv i området, vilket stämmer överens med utredningens slutsatser. Bolaget menar därför att det inte finns någon grund för att undanta området från uppförande av vindkraftverk.

Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelsen Jämtlands län har yttrat sig i egenskap av remissinstans och anfört bl.a. följande. Bolaget har inte inkommit med nya uppgifter i ärendet som gör att bedömningarna angående påverkan på kungsörn till följd av vindkraftverken på Granåsen och Koberget, ska ändras. Länsstyrelsen Jämtlands län anser att underlaget för bedömning av kungsörnssituationen kring Svartåsens vindkraftpark är omfattande och på ett tydligt sett visar hur aktiviteten av örnarna ser ut kring boplatsen, och att bergen Granåsen och Koberget är en aktiv del av parets födosöksområden.

Enligt Länsstyrelsen Jämtlands läns uppfattning går det inte att kombinera upprättandet av andra skyddsåtgärder med etablering av vindkraftverk på Granåsen och Koberget till följd av den intensitet som sker i och kring dessa toppar. Flyghöjder och flygstråk inom revirets jaktområden visar inte på annat än att vindkraftverken inte kan anläggas där utan att risk för att kungsörnarna dödas. Länsstyrelsen Jämtlands län är därför av den uppfattningen att etablering av vindkraftverk 1-11 inte uppfyller kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken och därför inte kan medges.

ÖVRIGT

Mark- och miljödomstolen har den 11 augusti 2015 hållit sammanträde i målet.

DOMSKÄL**Miljökonsekvensbeskrivningen**

Mark- och miljödomstolen delar MPD:s bedömning att den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen ska godkännas och ligga till grund för prövningen i målet.

Sakfrågan

Vindkraft som en förnyelsebar energiform syftar mot miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § om hållbar utveckling. Utbyggnaden av vindkraft har i praxis ansetts vara ett

angeläget allmänt intresse som fått en relativt sett större betydelse i takt med att planeringsramen för vindkraften höjts. Sveriges riksdag har uppställt planeringsmål för vindkraft, men de nya etableringarna måste uppfylla miljöbalkens krav som bland annat omfattar hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken, samt lokaliseringsbestämmelsen i 2 kap. 6 § miljöbalken. Härjedalens kommun har tillstyrkt tillstånd till etableringen. Det finns således inte något formaliserat hinder mot anläggningen på denna grund.

Den planerade etableringen sträcker sig huvudsakligen väst till öst och avser sammanlagt 26 vindkraftverk, där tillstånd inte erhållits för de 11 vindkraftverken belägna längst västerut, med de huvudsakliga skälen att en etablering av vindkraftverk i detta område skulle riskera att orsaka skada på kungsörnspopulationen, och att kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken därför inte uppfyllts.

Inledningsvis finner mark- och miljödomstolen anledning att pröva frågan huruvida förekomst av kungsörn i området utgör hinder mot etablering av den aktuella vindkraftparken och i så fall i vilken utsträckning. Vid prövningen av en verksamhet som är tillståndspliktig enligt 9 kap. miljöbalken måste det i de fall det kan uppstå konflikt med artskyddsintresset, finnas ett underlag i miljökonsekvensbeskrivningen som gör det möjligt att bedöma verksamhetens förenlighet med artskyddsförordningen (2007:845).

Rådets direktiv (79/409/EEG) om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet) innehåller regler till skydd för samtliga naturligt förekommande och vilt levande fågelarter inom EU. Det framgår av artikel 5 i fågeldirektivet att medlemsstaterna ska införa ett generellt system för skydd av samtliga fågelarter som avses i artikel 1, med sådana förbud som återfinns i 4 § artskyddsförordningen. Av artikel 1 i fågeldirektivet framgår att det avser samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium, däribland kungsörn. För svensk del är fågeldirektivet införlivat i svensk rätt genom främst 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen. Kungsörn tillhör de fåglar som enligt Naturvårdsverkets

rapport 6467, *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss*, riskerar att drabbas hårdast av kollisioner med vindkraftverk. I rapporten anges att det enklaste sättet att minimera risker för olyckor med rovfåglar är att undvika vindkraftverk nära boplatser eller på platser med regelbundna koncentrationer av rovfåglar.

I 4 § första stycket artskyddsförordningen stadgas följande:

”I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att

- 1. avsiktligt fånga eller döda djur,*
- 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttperioder,*
- 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och*
- 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.*

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren”.

Punkten 4 förutsätter inte avsiktlighet för att en åtgärd ska träffas av förbudet.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att de inventeringar avseende kungsörn som bolaget låtit utföra, innefattar ett förhållandevis omfattande material. Vid prövningen av huruvida förekomst av kungsörn i området utgör hinder mot etablering av den aktuella vindkraftparken, och i så fall i vilken utsträckning, har mark- och miljödomstolen att lägga de utförda inventeringarna till grund för sin prövning. Mark- och miljödomstolen har vid denna prövning utgått från de flygningar som registrerats i de årliga kungsörnsinventeringarna, som enligt mark- och miljödomstolen ger den mest korrekta redogörelsen av antalet kungsörnsobservationer (med anledning av vad bolaget anfört på sidan 13 i ”Kungsörnsstudie – genomgång av fem års studier 2009 – 2013”).

I Vindvals rapport 6589 – *Betydelsen av kungsörnars hemområden, biotopval och rörelser för vindkraftsetablering*, anges följande (sid 7):

”De hittills tillämpade buffertzonerna med 2-3 km radie runt kungsörnsbon innebär ett grovt och enkelt skyddsinstrument, som emellertid kan vara en alltför schablonmässig och otillräcklig metod. Buffertområdet bör anpassas efter hur örnarna använder sitt hemområde ur biotopsynpunkt, och inte minst inom dess kärnområde”.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning kan ett skyddsavstånd om 2 km mellan närmaste boplatz och planerade vindkraftverk inte betraktas som en absolut avståndsgräns som ska gälla i varje enskilt fall. Att enbart styras av en avståndsgräns till en konstaterad boplatz kan inte anses förenligt med försiktighetsprincipen (2 kap. 3 § miljöbalken) och speglar heller inte verkligheten avseende vilka områden som är av betydelse för kungsörnarna på andra sätt och där det i artskyddsförordningen uttryckligen finns ett förbud mot förstörande och skadande av dessa platser. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning är det nu aktuella kungsörnspar (nedan ”Svartåsenreviret”), med två lyckade häckningar under inventeringstiden (2011 och 2013), av stor betydelse för kungsörnspopulationen. Vid en prövning om etablering av vindkraftverk står i strid med artskyddet kan dock den prövande myndigheten, enligt mark- och miljödomstolens uppfattning, inte enbart fokusera på produktiva kungsörnspar med en konstaterad boplatz i närområdet. I de fall där området visar sig utgöra en betydelsefull livsmiljö även för andra kungsörnar måste även detta beaktas. Mark- och miljödomstolen konstaterar att antalet följningar av kungsörn, i de årliga inventeringarna, redovisats enligt följande (år 2015 längre ned):

År	Totalt antal följningar	Inom etableringsområdet
2009	27	4
2010	7	0
2011	18	1
2012	6	3
2013	38	3
2014	17	5
Totalt:	113	16

I bolagets sammanställning av kungsörnsstudie 2009 – 2013 gör bolaget gällande att av alla observerade flygningar under dessa år sker totalt mindre än 10 procent i det av bolaget planerade vindparkområdet även i det fall man bara tittar på följlningarna för det bestämda paret's fåglar. Mark- och miljödomstolen instämmer i att av antalet flygningar så görs den största delen inte inom det planerade etableringsområdet. Detta innebär dock inte, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, att det rör sig om endast ett fåtal följlningar inom detta område. Mark- och miljödomstolen menar att 10 procent av ett visst antal, fortfarande kan utgöra ett högt antal.

Av de 51 inventeringsdagarna som gjorts åren 2009 – 2014 är det endast 12 dagar utan kungsörnsobservationer. Övriga 39 dagar har 113 flygföljlningar gjorts, varav 16 inom det planerade etableringsområdet, vilket mark- och miljödomstolen anser visar på förhållandevis frekventa flygningar även inom detta område. Av 2015 års inventering (med totalt 16 observationsplatser) framgår att det finns fler kungsörnsrevir lokaliserade nordväst om den planerade vindparken. Avseende kungsörnsobservationer framgår bl.a. att studien pågått under 5 dagar och att flygföljlningar dokumenterats i tre olika revir. Vidare framgår att häckning i Svartåsenreviret inleddes men misslyckades, något som enligt mark- och miljödomstolen förklarar de färre observationer som gjorts under 2015 avseende Svartåsenrevirets kungsörnar.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning utvisar det underlag som finns att tillgå i målet, att hela det tilltänkta etableringsområdet och dess närområde innefattar en omfattande kungsörnsaktivitet med, utöver det revirhävdande paret, även andra adulta och juvenila kungsörnar. Vid en prövning av en planerad vindkraftpark gentemot artskyddsförordningen ska den prövande myndigheten inte, enligt mark- och miljödomstolens uppfattning, fokusera på sannolikheten/risken av att en örn (med en konstaterad boplats i närheten) kan komma att träffas av ett vindkraftverk. Istället ska prövningen göras gentemot de förbud som stadgas i 4 § artskyddsförordningen.

Med beaktande av det antal flygningar som görs (både inom och utom etableringsområdet) finner mark- och miljödomstolen att det planerade etableringsområdet, som i sin helhet är kraftigt kuperat, inhyser ett stort värde som kungsörnslokal för ett flertal olika kungsörnsindivider. En etablering av vindkraftverken skulle medföra en påtaglig påverkan på kungsörnarna, då den planerade verksamheten skulle komma att skada/förstöra kungsörnarnas fortplantningsområden och viloplatser.

Med hänsyn till vad som framkommit om områdets betydelse som fågellokal för kungsörn anser mark- och miljödomstolen att den ansökta verksamheten står i strid med både artskyddsförordningen och lokaliseringsprincipen. Mark- och miljödomstolen anser vidare att det i detta fall inte är möjligt att, genom föreskrivande av villkor om försiktighetsmått/skyddsåtgärder, undgå konflikten med artskyddsförordningen. Till följd härav ska MPD:s beslut upphävas och bolagets ansökan avslås.

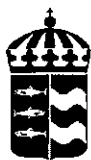
HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 2** (DV 427)

Överklagande senast den 1 oktober 2015. 2015. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Lars-Göran Bennmarker

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lars-Göran Bennmarker, ordförande, och tekniska rådet Lars Edlund samt de särskilda ledamöterna Annsofi Collin och Erik Marell. Föredragande har varit beredningsjuristen Ewa Holmberg.

Svartåsen Vind AB
Lilla Nygatan 1
Box 2299
103 17 STOCKHOLM

Tillstånd till uppförande och drift av Svartåsens vindkraftsanläggning, Härjedalens kommun, Jämtlands län

Verksamhetskod 40.90 B.

MILJÖPRÖVNINGSDELEGATIONENS BESLUT

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län lämnar Svartåsen Vind AB (Bolaget), organisationsnummer 556773-5666, tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av gruppstation för vindkraft inom projektområde Djupsjöhallan-Öjingshammaren enligt bilaga 1, del av fastigheten Härjedalen Ängersjö 10:11, Härjedalens kommun, Jämtlands län.

Tillståndet omfattar uppförande och drift av maximalt 15 vindkraftverk och tillhörande anläggningar. Totalhöjden på vindkraftverken får uppgå till maximalt 175 meter över marken.

Ansökan avseende placering av vindkraftverk 1-11 vid Granåsen-Svartåsen-Digerberget-Koberget, samt vägdragning till dessa, avslås.

Tillståndets giltighetstid

Tillståndet gäller 30 år från det att det vunnit laga kraft.

Miljökonsekvensbeskrivning

Miljöprövningsdelegationen godkänner den i ärendet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen.

Villkor för verksamheten

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad Bolaget har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. En arbets- och tidplan ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan byggnads- och anläggningsarbetena påbörjas. Av planen ska de olika byggnads- och anläggningsmomenten framgå.
3. Förslag till slutlig placering av vindkraftverk, väg- och ledningsdragningar, uppläggnings- och uppställningsytor, byggande av servicebodar med mera för vindkraftens behov ska lämnas till tillsynsmyndigheten för samråd senast två måna-

der innan anläggningsarbetena påbörjas. Befintligt vägnät inom vindkraftparken ska nyttjas i så stor utsträckning som möjligt.

4. Anläggande av vägar, elledningar m.m. ska, utöver vad som följer av övriga villkor, ske i enlighet med de åtaganden om hänsyn och skyddsåtgärder som anges i Bolagets ingivna handlingar i ärendet och även i övrigt på ett sätt som i möjligaste mån begränsar skador på natur- och kulturvärden. De områden med höga naturvärden som Bolaget redovisat inom projektområdet ska undantas från ingrepp i enlighet med Bolagets parkutformningskrav. Slutlig lokalisering av ovanstående ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
5. Under bygg- och återställningstiden ska ljud från verksamheten begränsas så att det inte, som begränsningsvärde, ger upphov till en högre ekvivalent ljudnivå vid bostads- eller fritidshus än:

60 dB(A) måndag - fredag kl. 07.00 – 19.00

50 dB(A) måndag - fredag kl. 19.00 – 22.00

45 dB(A) övrig tid.

Ekvivalentvärden ska beräknas för de tidsperioder som anges med undantag för nattvärden som ska beräknas per timme. Kontroll ska ske när tillsynsmyndigheten anser så vara erforderligt.

6. Vindkraftverken ska ges en diskret och enhetlig utformning och med diskret färgsättning. Reklam får ej förekomma på verken.
7. Bolaget ska verka för en utformning av hindermarkeringen så att störningen på omgivningen minimeras. Reducering av ljusstyrka ska utföras i den utsträckning det är möjligt i enlighet med vid var tid gällande föreskrift om hindermarkering.
8. Under såväl anläggningstid som drifttid ska varningsskyltar med information om risk för iskast och andra nedfallande föremål finnas uppsatta. Utformning och placering av skyltarna ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
9. Under såväl anläggningstid som drifttid ska etableringsområdet hållas i ordnat skick och hållas städat med avseende på byggnadsmaterial och avfall.
10. När anläggningen eller etapper av anläggningen är uppförd ska vindkraftverkens exakta positioner redovisas till tillsynsmyndigheten, Försvarmakten och Transportstyrelsen.
11. Den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten får utomhus vid bostäder inte överstiga 40 dB(A) som begränsningsvärde.

Inom ett år efter att vindkraftverk tagits i drift ska den ekvivalenta ljudnivån kontrolleras genom immissionsmätningar och/eller närfältsmätningar och beräkningar. Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer, alternativt när tillsynsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad. Vilken kontrollmetod som ska användas ska avgöras i samråd med tillsynsmyndigheten och framgå av kontroll-

programmet.

För tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga verksplaceringen ska till den slutligt föreslagna parkutformningen (enligt villkor 3) bifogas en ljudberäkning.

12. Rörliga skuggor från vindkraftanläggningen får som begränsningsvärde inte överstiga 8 timmar per år på störningskänslig plats vid bostäder. Som störningskänslig plats räknas uteplats, eller en yta på 25 m², som används för till exempel rekreation, vila eller arbete, i anslutning till bostaden.

Inom ett år efter att vindkraftverk har tagits i drift ska kontroll av villkoret utföras genom att den faktiska skuggtiden beräknas och/eller mäts för de bostäder som teoretiskt kan utsättas för rörliga skuggor överstigande 8 timmar per år.

För tydliggörande av att föreskrivna villkor kan innehållas med den slutliga layouten ska till den slutliga föreslagna parkutformningen (enligt villkor 3) bifogas en skuggberäkning.

13. Elledningar, ledningsstolpar och transformatorstationer ska utformas så att risken för kollision och strömgenomgång för fåglar minimeras.
14. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på ett sådant sätt att eventuellt spill och läckage samlas upp och tas om hand. Kärll ska vara noggrant märkta med sitt innehåll.
15. Samråd ska ske med berörda jaktlag under byggnationstiden.
16. Förslag på kontrollprogram omfattande anläggningsarbeten ska lämnas in till tillsynsmyndigheten minst sex veckor innan arbetena påbörjas. Kontrollprogram för verksamheten i sin helhet ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter det att tillståndet tagits i anspråk eller vid den senare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer.
17. Bolaget ska senast en månad efter det att anläggningsarbetena är slutförda anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Monterings-, uppställnings-, upplagsytor och liknande, som inte behövs för driften av anläggningen, ska återställas inom ett år från det att anläggningsarbetena har avslutats. Återställningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och ske på ett sådant sätt att vegetationen i möjligaste mån får samma funktion som innan verksamheten påbörjades.
18. När verksamheten, det vill säga driften av ett eller flera vindkraftverk, slutligen upphör ska Bolaget inom sex månader till tillsynsmyndigheten redovisa en avvecklingsplan. I planen ska bland annat redovisas hur och inom vilken tid vindkraftverket/-en ska nedmonteras och omhändertas samt hur marken ska återställas. Planen ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Avveckling inklusive återställning ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och vara genomförd i sin helhet vid tillståndstidens utgång.

Delegationer

Miljöprövningsdelegationen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att, om tillsynsmyndigheten så finner befogat, föreskriva ytterligare försiktighetsmått avseende:

- Avveckling och återställning, villkor 18.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget ska ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda med 400 000 kronor för varje vindkraftverk som uppförs.

Säkerhet ska ställas för vart och ett verk för sig men säkerheten ska kunna tas i anspråk för återställning av parken i dess helhet utan beloppsbegränsning till varje verk. Det vid varje tillfälle angivna säkerhetsbeloppet för varje vindkraftverk ska årligen under verkens livstid indexberäknas efter konsumentprisindex, där året för detta beslut ska utgöra bas.

Säkerheten ska ställas med lika stora delar senast det tionde, femtonde och tjugonde året efter det att tillståndet tagits i anspråk. Säkerheten ska prövas av miljöprövningsdelegationen.

Innan tillståndet tas i anspråk ska Bolaget ställa säkerhet med 750 000 kronor. Denna säkerhet ska gälla intill dess att säkerhet ställts för varje uppfört verk det tionde året efter att tillståndet tagits i anspråk.

Igångsättningstid

Verksamheten ska ha satts igång senast sju (7) år efter att beslutet vunnit laga kraft. Med igångsättningstid avses att de tillståndsgivna miljöfarliga verksamheterna ska ha satts i gång/tagits i drift. Vid angiven tidpunkt förfaller tillståndet för de delar av verksamheten som inte satts i gång. Bolaget ska meddela tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk och när verksamheten satts igång.

Kungörelsedelgivning

Detta beslut ska delges genom kungörelsedelgivning. Kungörelsen ska inom tio dagar från datum för beslutet införas i Post- och inrikes tidningar samt ortstidningen Östersundsposten, Länstidningen och Tidningen Härjedalen.

Beslutet hålls tillgängligt hos aktförvararen Miljö- och byggavdelningen i Härjedalens kommun samt på Länsstyrelsen Västernorrlands diarium. Delgivning anses ha skett två veckor efter detta beslut.

INFORMATION

Miljöprövningsdelegationen erinrar om att meddelat tillstånd enligt miljöbalken inte befriar tillståndshavaren från skyldighet att iaktta vad som i annan författning föreskrivs om den anläggning eller verksamhet som avses med tillståndet. I sammanhanget erinras särskilt om anmälnings- eller tillståndsplikt enligt 11 kap. miljöbalken vid eventuell vattenverksamhet då denna inte omfattas av detta beslut.

Med begränsningsvärde menas ett värde som inte får överskridas.

Påträffas fasta fornlämningar så ska exploateringen genast avbrytas och anmälan göras till Länsstyrelsen.

För verksamheten gäller bland annat de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Genom villkoren i detta tillståndsbeslut har delar av dessa hänsynsregler även preciserats.

Verksamhetsutövaren ska, enligt 26 kap. 19 § miljöbalken, fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga olägenheter för människors hälsa eller miljön samt i övrigt iaktta vad som sägs i förordningen (1998:901) om verksamhetsutövers egenkontroll.

Bolaget ska vidare, enligt 26 kap. 22 § miljöbalken, till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen samt bekosta eller utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen. Enligt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken ska avgift betalas årligen av den som bedriver miljöfarlig verksamhet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Samråd

Bolaget inledde samrådsprocessen under 2009. Fastighetsägare och närboende har personligen bjudits in till enskilda informationsmöten. Öppna samrådsmöten för allmänheten har hållits på Ängersjö folkets hus. Inbjudan riktad mot allmänheten annonserades i ortspressen.

Bolaget har haft samrådsmöten med Härjedalens- och Ljusdals kommuner och med Länsstyrelsen i Gävleborgs län och Länsstyrelsen i Jämtlands län.

Vidare har Bolaget haft samrådsmöte med Handölsdalen-, Mittådalens- och Tåssåsens samebyar.

Bolaget har, enligt inlämnad samrådsredogörelse, även genomfört samråd med andra myndigheter, organisationer, föreningar etc. Samrådet har skett skriftligen via utskick av samrådsunderlag.

Ansökt verksamhet är en av de verksamheter som, enligt 3 § förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar, alltid ska antas medföra betydande miljöpåverkan.

Ärendets handläggning

Bolaget inkom med ansökan om planerad verksamhet den 21 november 2011. Efter remiss angående kompletteringar till Härjedalens kommun meddelade miljöprövningsdelegationen beslut om kompletteringar 7 mars 2012. Bolaget inkom med kompletterade handlingar i ärendet den 15 maj 2012.

Ärendet har skickats på remiss och kungjorts i Östersundsposten, Länstidningen och tidningen Härjedalen. Samtidigt översändes begäran om tillstyrkan enligt 16 kap. 4 § miljöbalken till Härjedalens kommun. Kommunens tillstyrkan inkom den 7 januari 2013. Handlingarna i ärendet har hållits tillgängliga för allmänheten vid Härjedalens kommun, på Länsstyrelsen i Jämtland och Länsstyrelsen i Västernorrland.

Yttranden har under remisstiden kommit in från ett flertal remissinstanser. Bolaget har den 19 november 2012 beretts möjlighet att bemöta de yttranden som inkommit. februari 2013 lämnade Bolaget in sitt bemötande av inkomna yttranden.

Bolaget har under 2014 inkommit med en anmälan om namnändring där Garpkölen Vind AB ändrar namn till Svartåsen Vind AB.

Kommunalt tillstyrkande

Kommunfullmäktige i Härjedalens kommun har i beslut den 28 november 2012 tillstyrkt Bolagets ansökan om lokalisering av vindkraftpark Svartåsen.

Sammanfattning av inkomna yttranden

Härjedalens kommun

Kommunen upplyser om att riktvärdet i översiktsplanen avseende ljudnivåerna från vindkraft ligger på 35 dB(A) och de önskar detta som gränsvärde. Alternativt ser de att föreslagen villkorspunkt gällande buller utökas med "Då buller över-
skrids/riskerar att överskrida 35 dB(A) ska berörd fastighetsägare samtycka. Samråd med kommunen ska ske i varje enskilt fall". Då det framkommit oro över örnarna i området vill de framhålla att detta bör tas i beaktande vid tillståndsprövningen.

Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelsen i Jämtlands län har inga synpunkter i ärendet.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen framför att naturvärdesinventeringens förslag på hur negativ påverkan kan undvikas alternativt minimeras, bör ha hög prioritet vid planering, byggande och drift av vindkraftverken.

SGU

SGU framför att det borde framgå vart betongballasten är producerad samt att Bolaget borde nämna vilken typ av material som ska användas om befintligt material inte räcker till eller är oanvändbart.

Stig Norell

Stig Norell framför att han är inventeringsansvarig för kungsörn, Berguv och pilgrimsfalk i östra Härjedalen och påpekar att kärnområdet för kungsörnsreviret ligger i den södra delen av vindkraftparken. Risken är stor för att flyttande örnar eller någon eller bägge örnarna i reviret dödas. Han anser att inga vindkraftverk bör byggas inom kärnområdet för kungsörnsreviret. Arten är upptagen i EU:s fågeldirektiv vilket betyder att den förväntas ges behövligt skydd.

Anna Gustafzon och Karin Berg-Gustafzon

De framför att de kumulativa effekterna av de tre planerade vindparkerna kommer helt förändra miljön i området och förutsättningarna för utnyttjandet av det. Vidare framföras att de ställer sig tveksamma till att tillstånd lämnas eftersom det råder delade meningar om positiva och negativa konsekvenser, på både lång och kort sikt, av vindkraft som energikälla och då energibranschen är under så stark omvandling. Vidare ställer de sig frågande till hur de örnar som lever inom etableringsområdet kommer att påverkas av etableringen.

Lena Bennet

Lena vänder sig mot Bolagets beskrivning av vad som är varaktigt fritidsboende. Fastigheten 8:34 använder de som varaktigt fritidsboende varje år.

Jägarförbundet

Under förutsättning att inga jaktliga inskränkningar införs har förbundet inga principiella invändningar mot projektet. Villkor bör föreskrivas om att samråd ska ske med berörda jägare och jaktlag under byggnations- och anläggningsarbetet. Förbundet anser även att resurser för viltvårdande åtgärder ska avsättas.

Jämtlands läns ornitologiska förening (JORF)

Stora delar av den planerade vindparken ligger mitt i kärnområde för ett kungsörnsrevir. Bolagets fågelundersökningar visar att delar av det planerade vindkraftområdet under vissa tider används som jaktmark av fåglar från intilliggande kungsörnsrevir, samt att yngre individer av kungsörnar ibland passerar och uppehåller sig i området. Forskningsresultat från satellitsändarstudier från Storruns vindpark i Jämtlands län visar att örnreviret sträcker sig med ca 5 km radie ut från boplaten. Sveriges ornitologiska förening anser att de elva turbinerna i områdets västra del samt de fyra turbinerna på Djupsjöhallan inte ska få uppföras pga. områdets stora betydelse för kungsörnar och andra hotade rovfågelarter i området.

Övriga yttranden

Energimyndigheten och Försvarmakten har ingen erinran mot den planerade vindparken. Naturskyddsföreningen i Nedre Härjedalen hänvisar till Stig Norells yttrande. Havs- och vattenmyndigheten avstår från att lämna yttrande.

Trafikverket framför att exploatören snarast ska meddela Trafikverket om lokaliseringen av parken ändras. Svenska Kraftnät framför att deras 400 kV-ledning går väster om det föreslagna området. För att upprätthålla god flygsäkerhet vid besiktningar vindkraftverk och mast med stag med en totalhöjd över 50 m placeras minst 200 m från kraftledningen. De önskar att vindkraftverken placeras så att avståndet till kraftledningens närmaste faslinor blir större än 250 meter.

Bolagets bemötande av inkomna yttranden

Bolaget har bemött inkomna yttranden. Bolaget framför att utförda och redovisade skuggberäkningar visar att det inte föreligger någon betydande risk för skuggkast vid något hus i omgivningen.

När det gäller synpunkter på ljudpåverkan framför Bolaget att ljudberäkningar utförts utifrån värsta fall-förhållanden. Samtliga scenarion för de olika förhållande uppvisar goda marginaler till 40 dB(A). Härjedalens kommun har i sin fördjupade översiktsplan avseende vindkraft i södra/östra Härjedalen uttalat att en gräns på 35 dB(A) inte bör överskridas vid permanentbostäder och fritidshus eller i områden med lågt bakgrundsljud i samband med vindkraftetableringar. Bolaget hänvisar till att Naturvårdsverket generellt uppger att i områden där ljudmiljön är särskilt viktig, där bakgrundsljudet är lågt och där låga ljudnivåer eftersträvas bör ljudet inte överskrida 35 dB(A) och det bör framgå av kommunens översiktsplan vilka dess områden är. I sin översiktsplan har dock Härjedalens kommun inte utpekade några specifika tysta områden eller friluftsområden där bakgrundsljudet är lågt, utan man talar om kommunens södra/östra delar som helhet.

Vidare framför Bolaget att en begränsning av ljudnivån till 35 dB(A) skulle innebära ett påtagligt försvårande av utnyttjandet av vindresursen i området och därmed motverka syftet med 3 kap 8 § miljöbalken. En begränsning till 35 dB(A) skulle leda till en produktionsminskning med 8 GWh/år vilket motsvarar 4 % av den totala beräknade produktionen.

När det gäller formuleringen om att hänsyn ej behöver tas till hus som inte används som varaktigt fritidsboende dvs. saknar el, vatten eller avlopp, förekommer inte i tillståndssansökan eller MKB för Svartåsens vindkraftanläggning.

När det gäller SGU:s synpunkter framför Bolaget att det är entreprenören som ansvarar för val av produktionsmetod och för att inhämta erforderliga tillstånd. Även för vägbyggnationen anlitas entreprenörer som ansvarar för valet av vägmateriäl. Bolaget kommer vid upphandling och avtal med berörda entreprenörer föreskriva att massbalans ska eftersträvas och om behov av tillfört materiäl uppstår ska naturgrus i möjligaste mån undvikas och bergkross användas i första hand.

Bolaget bemöter synpunkterna angående friluftsliv med att en vindkraftanläggning inte innebär en betydande förändring av möjligheterna att nyttja ett område som tidigare. Efter att anläggningen tagits i drift kommer det att vara fortsatt möjligt att bedriva friluftsliv i form av vandring, skidåkning, jakt, svamp- och bärplockning.

Naturskyddsföreningen pekar i sitt yttrande på säkerhetsrisker vinertid på grund av isbildning på rotorbladen. Bolaget kommer att förse vindkraftverken på Svartåsens vindpark med avisningssystem. Med hänvisning till naturskyddsföreningens yttrande framför Bolaget att för 14,3 km ny väg avverkas en 20 m bred gata, vilket ger ianspråktagande av ca 29 ha. Avseende den fragmentering av skogslandskapet som naturskyddsföreningen talar om i sitt yttrande så är området redan idag påverkat av storskaligt skogsbruk. Angående naturskyddsföreningens skrivelse avseende skyddsavstånd till nyckelbiotoper hänvisar Bolaget till att erforderliga skyddsavstånd till utpekade naturvärden har iakttagits i samråd med Sveaskog och fastighetsägaren. Slutliga placeringar kommer att tas fram i samråd med fastighetsägaren och tillsynsmyndigheten. Bolaget bemöter synpunkter avseende örnar och berguv med att de har iakttagit ett skyddsavstånd på 2 km till örnparets boplat. Skyddsavståndet är framtaget utifrån gällande praxis och i enlighet med kommunens riktlinjer avseende vindkraftetableringar.

BOLAGETS ANSÖKAN

Bolagets yrkanden och förslag till villkor

Yrkanden

Bolaget, ansöker om tillstånd enligt miljöbalken till uppförande och drift av en gruppstation för vindkraft med högst 26 vindkraftverk. Vindkraftverken placeras på fastigheterna Härjedalen Risberget 1:2 och Härjedalen Ängersjö 10:11, Härjedalens kommun, inom det etableringsområde som markerats med blå begränsningslinje i karta i figur 1 på sidan 7 i miljökonsekvensbeskrivningen.

Bolaget hemställer även att miljöprövningsdelegationen förordnar att:

- igångsättningstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket, medges till 5 år från lagakraftvunnet tillstånd.
- tillståndet ska gälla i 30 år räknat från den dag då det vinner laga kraft.
- Meddela villkor i enlighet med vad som anges i tillståndsansökan under avsnitt 13, sökandens förslag till villkor
- Godkänna den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen, del 2 av denna ansökan
- Härjedalens kommun ska utgöra aktförvarare under kungörelsetiden

Ansökans omfattning

Ansökan omfattar en gruppstation för maximalt 26 vindkraftverk med en totalhöjd på maximalt 175 m. Ansökan omfattar även två permanenta uppställnings-/omlastningsytor, vägsträckor till och inom vindkraftparken och erforderliga ledningsdragningar inklusive nödvändiga installationer såsom ställverksbyggnader.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget har beräknat att kostnaderna för nedmontering kommer att uppgå till omkring 300 000 per verk och föreslår därmed att säkerhet ställs med detta belopp. Bolaget har föreslagit ett villkor avseende säkerhet, se nedan.

Bolagets förslag till villkor

1. Om inte annat följer av övriga villkor skall anläggningen uppföras och verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden slutligt uppgivit eller åtagit sig i ärendet.
2. Sökanden ska, innan anläggningsarbete påbörjas, ställa av Länsstyrelsen i Jämtlands län godkänd säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken. Säkerheten skall motsvara 300 000 kr för varje vindkraftverk som uppförs och kan ställas successivt allt eftersom fundamentarbetena för respektive vindkraftverk påbörjas. I bedömningen av beloppets storlek har hänsyn tagits till att stora delar av ett vindkraftverk och dess kringutrustning har ett återvinnings- och återanvändningsvärde som täcker en stor del av avvecklingskostnaderna.
3. Sökanden skall till tillsynsmyndigheten senast en månad innan byggnads- och anläggningsarbetena påbörjas, lämna in en skriftlig arbets- och tidsplan. Av planen skall de olika byggnads- och anläggningsmomenten framgå.
4. Sökanden ska i god tid och senast en månad innan byggnationen påbörjas informera Försvarmakten, Transportstyrelsen samt Post- och Telestyrelsen om varje verks koordinatposition och totalhöjd i meter över havet.
5. Slutlig placering av vindkraftverk, vägdragning, ledningsdragningar och övriga detaljer i infrastrukturen skall fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten.
6. Vindkraftverkens totalhöjd ska vara högst 175 meter.
7. Sökanden ska senast en månad efter det att anläggningsarbetena är slutförda anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Temporärt nyttjade markytor för uppställning av arbetsbodar samt för temporära mätmaster ska återställas snarast möjligt och senast 24 månader efter att anläggningsarbetet avslutats.

8. Samtliga vindkraftverk ska ges en enhetlig utformning och diskret färgsättning.
9. Vindkraftverken ska förses med sådan utmärkning, till exempel hinderbelysning, som vid uppförandetidpunkten föreskrivs från Transportstyrelsens sida.
10. Före driftsättning av vindkraftverken skall skyltar med varningstext kring vindkraftanläggningen, exempelvis information om risk för nedfallande is, sättas upp. Utformning och placering av skyltar skall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
11. Ljudnivån från verksamheten ska begränsas så att den inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå än 40 dB(A) utomhus vid bostäder och fritidshus. Angivet bullervärde får inte överskridas mer än vid 10 tillfällen under sammanlagt maximalt två (2) veckor per år.

I samband med samrådet om slutlig utformning av vindkraftanläggningen ska förnyande ljudberäkningar redovisas för tillsynsmyndigheten, baserade på vindkraftverkens slutliga positioner och valda verksmodeller. Beräkningarna ska utföras med en metod erkänd av svenska myndigheter.

En första kontroll (mätning) ska redovisas till tillsynsmyndigheten inom tre (3) år från det att vindkraftanläggningen har tagits i drift. Om begränsningsvärdet överskrids har verksamhetsutövaren att inom sex (6) månader ånyo kontrollera ljudnivån, en andra kontroll. Överskrids begränsningsvärdet vid den andra kontrollen måste verksamhetsutövaren inom sex (6) månader vidta åtgärder för att minska ljudnivån till gällande begränsningsvärde, vilket verifieras genom en ny tredje kontroll av ljudnivån.

Därefter ska kontroll ske så snart det skett förändringar som kan medföra ökade ljudnivåer, eller när tillsynsmyndigheten av annan väsentlig anledning anser att kontroll är befogad.

Vilken kontrollmetod som ska användas ska avgöras i samråd med tillsynsmyndigheten och ska framgå av kontrollprogrammet. Närmare anvisningar om mätmetoder, mätfrekvenser och utvärderingsmetoder ska anges i kontrollprogrammet. I samråd med tillsynsmyndigheten bestäms hur många vindkraftverk som ska kontrolleras.

12. Vindkraftverken får inte ge upphov till skuggtider vid bostad överstigande 8 timmar faktisk skuggtid per år.
13. Kemiska produkter (exempelvis oljor) och farligt avfall (exempelvis använda oljeprodukter) ska hanteras och förvaras på en tät yta utan avlopp, under tak och i övrigt på sådant sätt att eventuellt spill och läckage kan samlas upp. De kemiska produkterna och det farliga avfallet ska vara noggrant märkta med sitt innehåll.
14. Ett kontrollprogram för verksamheten skall tas fram i enlighet med förordningen (1998:901) om egenkontroll.
15. Skriftlig anmälan, omfattande en arbets- och tidsplan ska göras till tillsynsmyndigheten senast en månad innan vindkraftverken permanent tas ur drift. Av anmälan ska framgå vilka åtgärder som avses vidtas för att återställa området. Återställningsåtgärder ska genomföras i samråd med markägaren och tillsynsmyndigheten. Senast 24 månader efter respektive vindkraftverks nedmontering, ska återställningen vara utförd.

Bolagets beskrivning av verksamheten, dess miljökonsekvenser samt skyddsåtgärder

Allmän orientering

Svartåsens vindpark planeras inom ett höglänt område med flera markanta toppar, ca 8 km sydväst om byn Ängersjö. Det omkringliggande landskapet består av ett skogslandskap präglat av aktivt skogsbruk. Närmaste samlade bebyggelse finns i byarna Ängersjö och Rullbo, ca 8 km norr om respektive 10 km söder om planerad vindpark. Kring den planerade anläggningen förekommer spridd bebyggelse bestående av jaktstugor och fritidshus. Närmaste fåbodar ligger på ca 1,5 km avstånd.

Planbestämmelser

Den västra delen av aktuellt etableringsområde är utpekad som riksintresse för vindbruk. Aktuellt område berörs även av en fördjupad översiktsplan där etableringsområdet är utpekad som lämpligt för en större vindkraftpark. Området omfattas inte av detaljplan eller områdesbestämmelser.

Parkens utformning

Etableringsområdets totala areal uppgår till ca 930 ha och av denna yta kommer ca 15 ha att tas i anspråk av vindkraftverk med intilliggande kranytor och vägar. Den totala längden nyanlagda vägar uppgår till ca 14 km. Bolaget har redovisat en preliminär placering av vindkraftverk och vägar, troligen kommer dessa att förändras under projektets fortskridande.

Landskapsbild och hinderbelysning

Vindkraftverken kommer att ha en totalhöjd på högst 175 meter och vindkraftverken kommer att hindermarkeras enligt gällande föreskrifter utfärdade av Transportstyrelsen. Enligt föreskrifterna ska vindkraftverk som utgör en yttre gräns i vindkraftanläggningen markeras med högintensivt, vitt, blinkande ljus på sin högst fasta punkt. Högintensivt vitt ljus ska avskärmas så att det inte når markytan inom fem km från respektive ljuskälla. Vidare ska de vindkraftverk som inte utgör vindkraftanläggningens yttre gräns kan markeras med ett lågintensivt rött fast ljus.

Hur en betraktare upplever vindkraftverkens påverkan på landskapsbild och vilka konsekvenserna vindkraftverken medför, är subjektiva upplevelser som utgår från människans upplevelse av landskapet och sina omgivningar. Huruvida de upplevs som dominerande i landskapet påverkas till stor del av landskapets utseende, topografi och brutenhet. Det visuella intrycket av vindkraftverk beror också på hur höga vindkraftverken är, hur de ser ut och hur de grupperas.

Från sjön Sangen exponeras vindparken som allra mest. I den övervägande delen av skogslandskapet kan man inte se så stor del av anläggningen på en gång som här. Öjingsvallen och Kullvallens fåbodemiljöer är några av fåbodemiljöerna runt etableringsområdet som får en visuell påverkan. Vid flera andra platser i landskapet syns vindparken från kullar i skogslandskapet eller från platser där träd avvercats och lämnat sikten fri. Utifrån att landskapet är glesbefolkat och mycket stort förefaller området som väl valt för en större vindpark. Trots vindparkens storlek har landskap-

ets speciella topografi och skogstäckets utbredning en förvånansvärt stor förmåga att dölja stora delar av strukturer som ett vindkraftverk gör.

Närliggande vindkraftparker

På Ängersjökölen, ca 4 km norr om Svartåsen planeras 5 vindkraftverk samt på Sandtjärnberget, ca 2 km nordväst om Svartåsen planeras 11 vindkraftverk.

Riksintressen

Inom det utredningsområde för vindkraft som ansökan omfattar finns inga riksintressen för naturmiljö, kulturmiljö eller rennäringen. I västra delen av etableringsområdet berörs den nordligaste delen av ett riksintresse för friluftsliv. Det finns inga naturreservat, Natura 2000-områden eller växt- eller djurskyddsområden inom den planerade vindparken.

Naturmiljön, Fågel- och djurliv

Bolaget har låtit genomföra en naturinventering under 2009 och en naturtypsinventering 2008. Av inventeringarna framgår att området i stort domineras av produktionskog och effekter av skogsbruk. Natyrtypen vittnar om att det är relativt näringsfattigt och att det domineras av ett kontinentalt klimat. Berggrunden varierar och ger upphov till intermediära växtbetingelser. Jorddjupet är ofta mäktigt. Bergsslutningarna påverkas av näringsberikat rörligt markvatten och domineras oftast av gran, medan tall dominerar i flackare terräng. Myrar förekommer i både flack terräng och i sluttningar. Fältvegetationen domineras helt av bärris, ljung och kråkbär.

Bolaget har, under 2009 till 2013, inventerat området med avseende på kungsörn. Ett häckande kungsörnspar finns i närområdet. En identifierad boplats ligger inom kungsörnsrevirets kärnområde. Med nuvarande utformning av vindparken har en skyddszon på minst 2 km från boplatsen upprättats. Inventeringarna visar även att yngre individer av kungsörn ibland passerar och uppehåller sig i området. Kungsörnspar jagar i huvudsak nord och nordost om boplatsen. Sammantaget bedömer Bolaget att vindparken inte utgör något stort hot med de kungsörnar som vistas i och omkring området.

Någon inventering av fladdermusfaunan har inte genomförts. Bolaget grundar det på kunskap om fladdermusförekomster i regionen och i den aktuella naturmiljön.

Kulturvärden

Bolaget har låtit göra en kulturhistorisk landskapsanalys. Analysen visar att inga kända fornlämningar eller andra dokumenterade kulturmiljöer finns inom området. Några spår av äldre fåbodar har inte kunnat påvisas. Åtta kilometer nordväst om etableringsområdet ligger byggnadsminnet Halla. Gården ligger inom det visuella påverkansområdet för det östra delområdet. Avståndet och förekomsten av berghöjder mellan Halla och delområdet samt planerad placering av vindkraftverk innebär dock att den visuella påverkan som kan komma att ske bedöms vara ytterst marginell. Innan byggnationerna påbörjas av vindparken kommer Bolaget låta utföra en arkeologisk utredning.

Rennäring

Ingen av de tre samebyarna Handölsdalen, Tåssåsen och Mittådalen har sitt ordinarie betesområde i närheten av utredningsområdet. Bolaget bedömer att rennärningen inte kommer att påverkas negativt av den planerade vindkraftanläggningen

Friluftsliv

Den västra delen av etableringsområdet berörs av den nordliga delen av riksintresseområdet Orsa Finnmark. Av Härjedalens kommuns fördjupade översiktsplan för vindkraft bedöms riksintresseområdet Orsa Finnmark inte påverkas påtagligt av en vindkraftetablering vid Svartåsen. Det kommer även i fortsättningen att vara möjligt att använda området för jakt, bärplockning och skoteråkning samt att fiska i sjöar nedanför utredningsområdet. Riksintresseområdet för Voxnan är beläget långt ifrån den planerade anläggningen.

Vindkraftverk

Vindkraftverken kommer få en maximal höjd om 175 meter. Samtliga vindkraftverk kommer att ha en maximal effekt på 2,3 MW. Vindkraftverken kommer att vara anti-reflexbehandlade och målade i diskret färg.

Fundament och betongtillverkning

Resultat från den geotekniska undersökningen av Svartåsen kommer att utvisa vilken typ av fundament som kommer att väljas för respektive vindkraftverk.

Masshantering

Massbalans kommer att eftersträvas i projektet och schaktmassor kommer att användas som fyllnadsmassor. Om det befintliga materialet inte är tillräckligt kommer material att beställas från en närbelägen täkt. Sprängning kan förekomma i samband med nybyggnation av väg eller anläggande av fundament. Det material som i så fall uppstår kommer att användas som fyllnadsmaterial i det egna anläggningsarbetet.

Risker

De risker som kan förekomma är främst isbildning, brand, fallande delar samt läckage av oljor eller andra kemikalier. Idag är vindkraftverk i regel försedda med isdetektor på maskinhuset som gör att vindkraftverket kan stoppas automatiskt vid risk för nedisning. Inga oljeprodukter lagras i vindkraftverket och varningsskyltar kommer att sättas upp kring vindkraftverken. Varje vindkraftverk kommer att utrustas med åskledare.

Kemikalier/Oljor

Inga oljeprodukter lagras i vindkraftverket utan dessa lagras externt i ett låst utrymme vid servicebyggnaden.

Ljud och skuggor

Utförda ljudberäkningar är utförda i WindPRO och resultaten visar att Naturvårdsverkets riktlinje för externt buller om 40 dB(A) kommer att innehållas vid samtliga närliggande bostäder. Även Härjedalens kommuns rekommendation om högsta ljudnivå om 35 dB(A) kommer att innehållas i de flesta fall. Vid husen vid Kullvallen kan dock ljudnivån komma att uppgå till 37,4 dB(A).

Enligt de skuggberäkningar som utförts kommer skuggor och reflexer från vindkraftverken inte överskrida angivna riktvärden vid någon av fastigheterna.

Kumulativa effekter

Bolaget bedömer utifrån det att landskapet är glesbefolkat och mycket stort förefaller området som väl valt för en större anläggning. Trots anläggningarnas storlek har landskapets speciella topografi och skogstäckets utbredning en förvånansvärt stor förmåga att dölja stora strukturer som vindkraftverk utgör.

Bolaget har redovisat att den kumulativa ljudutbredningen tillsammans med Ängersjö och Sandtjärnbergets vindparker medför att fritidshusen vid sjön Sangen samt Kullvallen kommer att få ljudnivåer över 35 dB(A). Bolaget har redovisat ljudberäkningar där effekten hos några vindkraftverk ställts ned för att en högsta ljudnivå om 35 dB(A) ska innehållas även vid de närmaste bostadshusen. Förslaget innebär en minskning av produktionen med 8,5 GWh vilket motsvarar 4 % av totalt förväntad produktion.

Inventeringarna visar att störst aktivitet finns söder om Svartåsens vindkraftanläggning och att de kungsörnar som är knutna till häckningsplatsen inte berörs av vindkraftanläggningarna Sandtjärnberget och Ängersjökölen.

Bolaget har tagit fram en alternativ utformning för att den kumulativa ljudutbredningen samt ljudutbredningen för Svartåsen enskilt ska innehålla Härjedalens kommuns rekommendation om 35 dB(A). Att hålla 35 dB(A) är möjligt genom en anpassning av anläggningarnas drifteffekt eller en uppställning med färre vindkraftverk.

Vägar och planer, transporter

I miljökonsekvensbeskrivningen redogör Bolaget för att befintliga vägar kan komma att förstärkas och breddas för att uppfylla de geometriska krav som ställs på vägnätet i byggnadsfasen.

Nya vägar inom området kommer, i huvudsak, att anläggas på fast mark. Våtmarker kommer att undvikas vid den slutliga placeringen som fastställs i samband med detaljprojekteringen av anläggningen och i samråd med tillsynsmyndigheten. Inga nya vägar kommer att dras över bäckar. Om behov av breddning och förstärkning av befintlig väg som korsar vattendrag uppstår så byts eller förlängs vägtrumman så att funktionen på trumman upprätthålls.

Elledningar

Inom etableringsområdet kopplas vindkraftverken samman med markförlagd elkabel. Kabeln läggs i ledningsschakt och utgångspunkten är att schakten följer vägsystemet.

Anslutning till överliggande elnät utreds för närvarande om att få till stånd en gemensam anslutning för de tre planerade vindkraftparkerna i området. I dagsläget diskuteras anslutning till Svenska kraftnäs stamnätsledning med anslutning till kraftstationen i Laforsen, ca 30 km väster om Svartåsen eller ansluta till en 400 kV ledning som löper i nord-sydlig riktning väster om Svartåsen.

Hänsynsreglerna

Bolaget redogör i tillståndsansökan för att de har genomfört de undersökningar och inventeringar som krävs för att inhämta kunskap om lokala förhållanden kring etableringsområdet. Vidare redogör Bolaget för att de har lång erfarenhet och stor kunskap om att bygga, och driva en gruppstation för vindkraft. De redogör för vilka försiktighetsåtgärder som kommer vidtas för minimera påverkan på miljön och människors hälsa. Den västra delen av aktuellt etableringsområde är utpekad av Energi-myndigheten som riksintresse för vindbruk. Svartåsen ingår i ett område som Härjedalens kommun har pekat ut som lämpligt för en etablering av storskalig vindkraft.

Alternativa lokaliseringar

För att finna lämpliga platser för exploatering av vindkraft har Bolaget haft sin utgångspunkt kring de riksintresseområden för vindbruk som pekats ut i Härjedalen. Områden har jämförts med varandra med avseende på riksintressen, årsmedelvind, översiktsplanen m.m.

I det här fallet har Bolaget jämfört med projekten Svartåsen /Sandtjärnberget, Trötberget, Skaftåsen och Norderåsen. Av dessa var det Svartåsen som hade de bästa förutsättningarna utifrån angivna kriterier.

Avveckling

Vid en framtida avveckling av vindkraftanläggningen kommer material att återvinnas. Vindkraftverken kommer att nedmonteras och bortforslas. Fundamenten bilas bort under marknivå. Kablar kan rivas upp och avlägsnas. Vägar kommer att lämnas kvar i befintligt skick.

Egenkontroll

Bolaget kommer att upprätta ett kontrollprogram där bland annat en enkätundersökning bland närboende kommer genomföras efter att anläggningen varit i drift i 24 månader. Undersökningen kommer utreda hur anläggningen upplevs med avseende på boendemiljö, friluftsliv och landskapsbild. Vidare kommer kontrollprogrammet innehålla uppföljande studier av fåglar vid Svartåsen. Studien påbörjas under byggperioden och kommer fortgå de tre första driftåren.

MILJÖPRÖVNINGSDELEGATIONENS BEDÖMNING**Kommunalt tillstyrkandebeslut**

Tillstånd till en vindkraftsetablering får inte lämnas om inte berörd kommun tillstyrkt detta. Härjedalens kommun beslutade den 28 november 2012 att tillstyrka Svartåsens vindkraftanläggning. Beslutet om tillstyrkan har vunnit laga kraft. Formella förutsättningar för att lämna tillstånd föreligger därmed och miljöprövningsdelegationen kan pröva ärendet i sak.

Tillståndets giltighetstid

Med bakgrund av Bolagets yrkande, uppgifter om vindkraftverkens livstid, erfarenhet från tidigare vindkraftprövningar samt medräknande av möjlig tid för återställning av projektområdet är det rimligt att tillstånd för verksamheten kan lämnas för 30 år. Återställning ska ske inom tillståndstiden.

Miljökonsekvensbeskrivning

En miljökonsekvensbeskrivning ska, enligt 6 kap. 7 § miljöbalken, innehålla de uppgifter som behövs för att miljökonsekvenserna, med hänsyn till verksamhetens art och omfattning, ska kunna bedömas. Miljöprövningsdelegationen konstaterar att den bifogade miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller dessa krav.

Angående förekommande kulturmiljövärden ska en miljökonsekvensbeskrivning omfatta redovisning av vilka kända kulturmiljövärden som förekommer inom och i närheten av etableringsområdet. Den kulturmiljöutredning som Bolaget redovisat är av erforderlig omfattning för att prövning enligt miljöbalken ska kunna genomföras. Vid byggskedet av vindkraftanläggning kan Länsstyrelsen komma att ta ställning till krav på särskild utredning enligt 2 kap. 11 § kulturmiljölagen (1988:950).

Tillåtlighet

Val av plats

Enligt 2 kap. 6 § första och andra stycket miljöbalken ska för verksamheten väljas en plats som är lämplig med hänsyn till bl.a. miljöbalkens mål samt att ändamålet för verksamheten ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

I miljöprövningsdelegationens ställningstagande till den planerade verksamheten redovisas nedan de intressekonflikter inom området och den miljöpåverkan som den planerade verksamheten antas medföra.

Planförhållanden

Enligt 2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken får tillstånd inte meddelas i strid mot gällande detaljplan eller områdesbestämmelser. För det aktuella området gäller inte detaljplan eller områdesbestämmelser.

Projektområdet sammanfaller med ett område som Härjedalens kommun i sitt tematiska tillägg till översiktsplanen redovisat som lämpligt för storskalig vindkraftsetablering.

Miljöprövningsdelegationen anser att översiktsplanen, med vindkraftstillägg, bör ges stor vägledande betydelse för bedömningen i ärendet. Projektområdet har angetts som ett lämpligt område för vindkraftsutbyggnad i Härjedalens kommuns tematiska tillägg till översiktsplanen. Bolaget har i ansökningshandlingarna redovisat hur riktlinjerna i översiktsplanen uppfylls.

Miljöprövningsdelegationen konstaterar att Bolagets tillståndsansökan är förenlig med Härjedalens kommuns bedömning om lämplig markanvändning. Kommunen har därutöver tillstyrkt etableringen. Miljöprövningsdelegationen konstaterar vidare att etableringen inte står i strid med gällande detaljplan eller områdesbestämmelser. Det finns därmed, utifrån planförhållandena i området, inte något hinder att besluta om tillstånd för verksamheten.

Hushållningsbestämmelser

I 3 kapitlet miljöbalken finns de grundläggande bestämmelserna för användning av mark- och vattenområden. Enligt 3 kap. 1 § miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov varvid företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

I västra delen av etableringsområdet berörs den nordligaste delen av riksintresseområde för friluftsliv, Orsa Finnmark. I övrigt finns inget område av riksintresse, inom eller i anslutning till vindkraftområdet.

Aktuellt område används idag för skogsproduktion och rennärning samt för jakt och annat friluftsliv. För skogsproduktion finns visserligen inget utpekat riksintresse i 3 kapitlet miljöbalken men skogsnäringen är en viktig näring i området. Miljöprövningsdelegationen bedömer att skogs- och vindbruk är två förenliga näringar som kan bedrivas parallellt med varandra.

Området ligger inom reservbetesområde för Handölsdalen, Tåssåsen och Mittådalen samebyar. Samebyarna har inte framfört någon erinran mot vindkraftetableringen. Miljöprövningsdelegationen finner därmed att några särskilda villkor gällande rennärringsfrågor inte behövs.

Elanslutning provas i särskild ordning hos Energimarknadsinspektionen. Anslutning till överliggande elnät utreds fortfarande av Bolaget och olika alternativ har presenterats. Miljöprövningsdelegationen bedömer inte påverkan från ledningsdragningen innebära sådan påverkan att hinder för verksamheten föreligger.

Sammantaget konstaterar miljöprövningsdelegationen att det inte föreligger några med verksamheten oförenliga utpekade riksintressen och att den planerade verksamheten, med de begränsningar och villkor som föreskrivs i detta beslut, utgör lämplig markanvändning

Strandskydd

Vid hav, insjöar och vattendrag gäller i normalfallet strandskydd inom 100 meter från vattenlinjen, enligt 7 kap. 13 och 14 §§ miljöbalken. Inom det skyddade området råder förbud att vidta vissa åtgärder och anläggningar, 7 kap. 15 § miljöbalken. Syftet med strandskyddet är att bevara möjligheten att utöva friluftsliv som allmänheten har enligt allemansrätten och att skydda djur- och växtlivet inom det område som omfattas av skyddet.

Verksamheter med tillstånd enligt miljöbalken omfattas, enligt 7 kap. 16 § p. 2 miljöbalken, inte av förbudet i 15 §. Syftet med undantaget är att undvika dubbelprövning. Vid en tillståndsprövning ska därför strandskyddsbestämmelserna beaktas.

Vid Svartåsen finns sjöar- och vattendrag som omfattas av strandskydd. Enligt miljöprövningsdelegationens bedömning kommer dock inte planerad vindkraftsanläggning, med vidtagande av i ansökningshandlingarna redovisade skyddsåtgärder och i detta tillstånd föreskrivna villkor, mer än marginellt försämra förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområdet eller väsentligen förändra livsvillkoren

för djur- eller växtarter. Projekt Svartåsen bedöms sammanfattningsvis inte påverka området i sådan utsträckning att syftet med strandskyddet motverkas.

Landskapsbild

Uthyggnad av vindkraft innebär att landskapsbilden kommer att förändras på ett markant sätt i området. Vindkraftverk måste av naturliga skäl placeras högt och fritt vilket innebär att de kommer att synas på relativt långa avstånd. Etablering av vindkraftverk med hinderbelysning m.m. kommer att utgöra ett påtagligt och nytt inslag i landskapsbilden. Det är emellertid svårt att utifrån praxis fastställa någon gräns för när en påverkan på landskapsbilden håller sig inom det acceptabla och när landskapspåverkan är oacceptabel.

Det är också svårt att objektivt ange vilket värde en förändrad landskapsbild bör ges i och med att det saknas tydliga kriterier och riktlinjer för en sådan bedömning. Europeiska landskapskonventionen ger visserligen viss ledning men har inte lett till någon nationell lagstiftning. Det måste konstateras att det är flera faktorer som påverkar upplevelsen av vindkraftverkens ingrepp i landskapsbilden bland annat på vilket avstånd vindkraftverken betraktas, vilken värdering betraktaren har i förhållande till vindkraftsverksamhet och vilken betydelse som betraktaren lägger i ett av vindkraft opåverkat landskap.

Det råder dock inget tvivel om att projektet kommer att medföra stora förändringar i landskapsbilden jämfört med de förhållanden som råder för närvarande. För att minska påverkan på landskapet bör parken ges en enhetlig utformning och verken utföras utan reklam och med en diskret färgsättning.

Inom några kilometers avstånd från Svartåsen planeras ytterligare två vindkraftparker med totalt 16 vindkraftverk. Den kumulativa landskapsbildspåverkan kommer därför att bli större än om man betraktar vindkraftverken på Svartåsen enskilt. Boleget har redovisat från vilka platser som kumulativ landskapsbildspåverkan kan uppstå. Från flera håll i landskapet kommer vindkraftverk eller delar av enstaka vindkraftverk från samtliga vindkraftparker att synas. Vindkraftparkerna ligger med sådant avstånd mellan varandra att det i vissa fall kan betraktas som en och samma vindkraftpark. Miljöprövningsdelegationen är dock av den uppfattningen att den kumulativa landskapsbildspåverkan inte blir så stor att tillstånd till Svartåsens vindkraftpark inte kan medges.

Frågan om hinderbelysning har en stark koppling till landskapsbilden. De krav som ska eller bör ställas på hinderbelysningen framgår av Transportstyrelsens föreskrift TSFS 2013:9. Transportstyrelsens regler är motiverade av flygsäkerheten.

Enligt allmänna råd till TSFS 2013:9 får reducering av ljusstyrkan utföras i enlighet med vad som anges i bilaga 9. För att minimera störningen på omgivningen föreskriv villkor avseende reducering av ljusstyrka. Nämnd åtgärd ska, där lagstiftningen så medger, vidtas oavsett vilken höjd på verken som slutligen väljs.

Enligt TSFS 2013:9 bör om möjligt blinkande ljus synkroniseras med närliggande föremåls blinkande ljus för att minska störningar i omgivningen.

Trots att påverkan, definierat som förändring, av landskapet förväntas bli påtaglig bedömer miljöprövningsdelegationen att den nytta som projektet kan antas medföra klart överväger och att det inte föreligger hinder att meddela tillåtlighet ur ett övergripande landskapsbildsperspektiv.

Friluftsliv

Det friluftsliv som bedrivs inom området består av svamp- och bärplockning och jakt. Vintertid förekommer även en del skoteråkning. Fiske bedrivs i ett flertal sjöar intill Svartåsen.

För den händelse en vindkraftsetablering skulle medföra att jakten helt upphör och att detta skulle leda till att älgstammen i ett område skulle blir så stor att den medför trafik- eller skogsskadeproblem av större omfattning, skulle detta kunna sägas påverka ett allmänintresse. I det aktuella fallet bedömer miljöprövningsdelegationen att några sådana effekter inte kan befaras.

Det kommer även fortsättningsvis att vara möjligt att utöva de idag förekommande friluftaktiviteterna. Under byggskedet kan det eventuellt vara nödvändigt att spärra av området, men efter byggfasen kommer området att vara tillgängligt för utövande av friluftsliv. Dock kan etableringen av vindkraftverk innebära att människor inte kommer att vara benägna att utöva aktiviteter inom området i samma utsträckning som förut, på grund av den förändrade upplevelsen av området eller av rädsla för risker med iskast etc.

Miljöprövningsdelegationen bedömer, trots ovanstående resonemang, att etableringen av Svartåsens vindkraftpark i enlighet med ansökan inte kan förväntas medföra en sådan påverkan på friluftslivet att detta utgör hinder för att tillåta verksamheten.

Miljökvalitetsnormer

Avseende miljökvalitetsnormer för vatten finns ett antal statusklassade vattenförekomster i närheten till projektområdet, Stor Jättsjön (SE 685975-144629), (Iguln SE 686774-144794) och Stur-Råbäcken (SE 687053-144351).

Enligt vattenmyndighetens bedömning är den ekologiska statusen otillfredsställande i Stor-Jättsjön och måttlig i Iguln och Stur-Råbäcken. Den kemiska statusen (exklusive kvicksilver) är god i samtliga nämnda vattenförekomster.

Miljöprövningsdelegationen bedömer att den ansökta verksamheten, med iakttagande av de skyddsåtgärder som angivits i Bolagets ansökan och de villkor som föreskrivs i detta beslut, inte kommer att försämra möjligheterna att uppnå miljökvalitetsnormen god ekologisk status i de aktuella vattenförekomsterna eller att den nuvarande statusen kommer att försämrats i något avseende.

Miljömål

Den tilltänkta verksamheten medverkar till att de nationella och regionala miljömålen rörande Begränsad klimatpåverkan, Naturlig försurning, Ingen övergödning och delmål under God bebyggd miljö om förnyelsebara energikällor kan uppnås.

Kulturmiljö

Bolaget har i ansökningshandlingarna redovisat en kulturhistorisk landskapsanalys. Området är inte utpekats som riksintresse för kulturmiljövården. Inga kända lämningar finns registrerade inom utredningsområdet.

Miljöprövningsdelegationen bedömer att de skyddsåtgärder som Bolaget åtagit sig i ärendet är tillräckliga för att undvika skador på kulturmiljöintresset och att hinder för att meddela tillstånd inte föreligger ur detta perspektiv.

Naturmiljö

Bolaget har i ansökningshandlingarna beskrivit den natur- och kulturmiljö samt de skyddsvärden som återfinns inom och kring projektområdet. Vindkraftverken kommer enligt Bolaget att placeras med hänsyn till de natur- och kulturvärden som framkommit vid utförda inventeringar. Bolaget har vidare förtydligat den hänsyn och de åtaganden som kommer att vidtas för att minimera påverkan på naturmiljön, vilka parkutformningskrav som kommer att gälla, och beskrivit principer och generella skyddsåtgärder. På några platser är det svårt att avgöra hur nära verksplaceringarna ligger i förhållande till nyckelbiotoper.

Miljöprövningsdelegationen menar att villkor som innebär att anläggningsarbetet ska genomföras enligt de skyddsåtgärder Bolaget redovisat i handlingarna ska föreskrivas samt att arbetet ska utföras i samråd med tillsynsmyndigheten. Villkoret tar sikte på effekten av åtgärden, inte på valet av metod. Miljöprövningsdelegationen bedömer att Bolagets åtaganden tillsammans med de villkor som föreskrivs i detta beslut är tillräckliga för att minimera påverkan.

Artskydd

Miljöprövningsdelegationen bedömer att de studier som gjorts som underlag för ansökan och miljökonsekvensbeskrivning är tillräckliga. Utredningarna i ärendet, vad avser kungsörn, är tillräckliga för att miljöprövningsdelegationen ska kunna göra en bedömning enligt artskyddsförordningen (2007:845).

Kungsörn har av EU utpekats vara av gemenskapsintresse, de är upptagna på bilaga 1 till rådets direktiv (79/409/EEG) om bevarande av vilda fåglar. De tillhör också de fågelarter som enligt Naturvårdsverkets rapport 6467, Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss, riskerar att drabbas hårdast av kollisioner med vindkraftverk. Av Naturvårdsverkets rapport framgår att även om vindkraften inte utgör någon större fara för fåglar i stort kan den möjligen, beroende på hur stor dödligheten är, påverka vissa arter eller populationer negativt. Detta gäller i första hand större rovfåglar. Kungsörn nämns i rapporten som en potentiellt känslig art. I rapporten anges att det enklaste sättet att minimera risker för olyckor med rovfåglar är att undvika vindkraftverk nära boplatser eller på platser med regelbundna koncentrationer av rovfåglar. Vidare anges att det är tveksamt om det går att vidta åtgärder som minskar risken för fåglarna efter en vindkraftsetablering.

För aktuell etablering har Bolaget i handlingarna redovisat uppgifter om förekommande fågelliv. I anslutning till området har man kunnat belägga ett örnpararevire samt boplatser. Inventeringar har visat att det kring Svartåsens vindkraftpark finns ett etablerat kungsörnsrevir. Häckningsframgången hos paret har varit god. Boplatserna ligger utanför etableringsområdet och ett skyddsavstånd på 2 km har iakttagits. Pa-

ret har observerats genom följningar kring boplatsen och har sin huvudsakliga flygutbredning i jakt på föda mot nord-nordost från boplatsen. Observationer tyder även på att Granåsen och Koberget ligger på en använd flygväg, som används både till och från boet, när kungsörnsparat jagar öster om boplatsen.

Inventeringsunderlaget är gediget och inventeringar har skett under 5 år. Under perioden har 91 flygföljningar av kungsörn gjorts och av dem har ca 1/10-del observerats inom ansökt vindparksområde. Bolaget redovisar även att valda observationspunkter inte möjliggör en heltäckande bild av följningar längre än till Granåsen och Koberget. Därefter går fåglarna inte att följa bakom skogen. Vidare visar inventeringsresultatet att enstaka unga individer av kungsörn förekommer inom inventeringsområdet och har setts flyga över platsen för Svartåsens vindkraftpark.

Det som talar emot en etablering av vindkraft på Granåsen och Koberget är att det saknas uppgifter om följningar över dessa berg medan intensiteten av följningar fram till berget är hög. Miljöprövningsdelegationen bedömer att det är troligt att kungsörnsparats flygvägar går i riktning över Granåsen och Koberget i samma intensitet som inventeringarna visar, innan de tappas över bergen, och att bergen är en aktiv del av parats födosöksområden. En etablering av vindkraftverk i den riktningen riskerar därför att orsaka skada på kungsörnspopulationen. Med hänsyn till den intensitet av flygningar i och kring delar av det tilltänkta verksamhetsområdet och de risker för kungsörn som en etablering medför, finner miljöprövningsdelegationen att Bolaget inte har visat att det tilltänkta etableringsområdet för vindkraftverk 1-11 vid Granåsen-Svartåsen-Digerberget-Koberget uppfyller kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Enligt miljöprövningsdelegationen är det inte heller möjligt att förena tillståndet med sådana villkor om försiktighetsåtgärder som innebär att lokaliseringen i de områdena skulle kunna godtas. Det saknas därmed förutsättningar att meddela tillstånd till verk 1-11.

Avseende kungsörn i övriga delar av det tilltänkta verksamhetsområdet och andra fridlysta arter i hela området gör miljöprövningsdelegationen följande bedömning. Utifrån det som framkommer av genomförda utredningar och med iakttagande av de begränsningar och villkor som föreskrivs i detta beslut föreligger det inte någon beaktansvärd risk för sådan skada på fridlysta arter som anges i 4 § artskyddsförordningen. Bestämmelserna i artskyddsförordningen utgör därför inte hinder mot att meddela tillstånd för de vindkraftverk som ligger inom projektområdet Djupsjöhallan, Bukölen och Öjingshammaren, maximalt 15 vindkraftverk.

Buller

Det är viktigt att tillse att den verksamhet som kan orsaka ljud bedrivs utan olägenheter för boende i de bostads- och fritidshus som finns kring vindparken. I mål M 9282-02 har miljööverdomstolen tagit ställning till i vilken utsträckning Naturvårdsverkets riktlinjer kan vara vägledande vid prövning av vindkraftverk. I domskälen anger miljööverdomstolen att den ekvivalenta ljudnivån 40 dB(A) bör innehållas under hela dygnet för bostäder som ligger i anslutning till vindkraftverk. Kommunen har i sin översiktsplan angett att områden i närhet av permanent- eller fritidsbostäder får ljudnivån inte överstiga 35 dB(A). Riktlinjerna i kommunens översiktsplan är av generell karaktär och pekar inte ut några specifika avgränsningar av vilka områden som bör omfattas. I kommunens tillstyrkandebeslut finns inte heller vägledning om

aktuell bebyggelse i närheten av Svartåsens vindkraftpark ska omfattas av riktlinjerna. Några bärande skäl som skulle motivera ett frångående av 40 dB(A) föreligger därmed inte. Miljöprövningsdelegationen konstaterar dock att med den avgränsning som föreskrivs för vindkraftparkens utbredning förefaller inte riktlinjerna i kommunens översiktsplan om en ljudnivå på maximalt 35 dB(A) överskridas.

Således föreskrivs ett villkor som reglerar inom vilka begränsningsvärden verksamheten får bedrivas och att kontroll av detta villkor ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan påverka ljudnivån och om tillsynsmyndigheten finner så vara befogat. Med anledning av att det är fler ljudkällor i bygg- och uppförandeskedet än i driftskedet föreskrivs två ljudvillkor som verksamhetsutövaren har att följa beroende av i vilket skede verksamheten befinner sig.

Bolaget har ansökt om etablering enligt boxmodellen varför slutlig placering av vindkraftverken ännu inte avgjorts. För att tillse att etableringen med sin slutliga utformning innehåller föreskrivna villkor ska verksamhetsutövaren utföra nya beräkningar av ljudpåverkan och redovisa dessa vid inlämnandet av den slutliga parkutformningen, enligt villkor 3.

Det kan generellt vara svårt att mäta ljud i fält då faktorer såsom vindstyrka, vindriktning, temperatur, atmosfärsskiktning, vegetation m.m. kan påverka resultatet. Verksamhetsutövaren ska i förslag till kontrollprogram för verksamheten föreslå hur ljudvillkoret kan kontrolleras. Kontrollmetoder kan exempelvis vara närfältsmätningar och beräkningar och/eller mätningar vid berörd bebyggelse.

Skuggor

Boverket har i den tidigare handboken "Planering och prövning av vindkraftanläggningar" anfört att en lämplig utgångspunkt vid prövningen är att utgå från den faktiska skuggtiden på en störningskänslig plats och att den får vara högst åtta timmar per kalenderår och 30 minuter per dag. Med störningskänsliga platser avses bostads- och fritidshus med tillhörande tomter. I mål M 3554-02 har Miljööverdomstolen tagit ställning till i vilken utsträckning Boverkets riktlinjer kan vara tillämpliga vid prövning av vindkraftverk. I domskälen framgår att Miljööverdomstolen delar Boverkets bedömning vilket innebär att åtgärder ska vidtas när den förväntade faktiska skuggtiden på störningskänslig plats överstiger åtta timmar per år.

Miljöprövningsdelegationen anser att villkor ska föreskrivas som anger maximal faktisk skuggtid på åtta timmar per år, att villkoret ska reglera störningskänslig plats och även omfatta fritidsbebyggelse. Villkoret ska också omfatta en maximal faktisk skuggtid på 30 minuter per dag.

Parallellt med villkoret för ljudpåverkan ska Bolaget, för att tillse att etableringen med sin slutliga utformning innehåller föreskrivna villkor, utföra nya beräkningar av skuggpåverkan och redovisa dessa vid inlämnandet av den slutliga parkutformningen, enligt villkor 3.

Risker

Det är sällsynt att rörliga delar kastas iväg från vindkraftverk eller att vindkraftverk faller omkull. Miljöprövningsdelegationen förutsätter dock att den teknik som finns, och allteftersom blir tillgänglig, för att tidigt identifiera obalans eller vibrationer i ett vindkraftverk till exempel till följd av materialutmattning kommer att nyttjas inom anläggningen och att frågan kan lösas inom ramen för verksamhetens egenkontroll. Nedisning av torn och vingar kan uppkomma under vissa meteorologiska förhållanden. Detta kan medföra att is faller ned från verken eller att is kastas iväg från verken. I stora delar av Sverige bedöms det i allmänhet årligen föreligga förutsättningar någon vecka med ispåbyggnad. Denna bedömning torde även kunna gälla som en generell utgångspunkt för den aktuella etableringen.

Miljöprövningsdelegationen konstaterar att i vilken utsträckning nedisning uppkommer på ett enskilt verk är beroende av de lokala förutsättningarna. Vindkraftverken avser dock placeras i ett område där relativt få människor rör sig och miljöprövningsdelegationen gör mot bakgrund av ovanstående bedömningen att nedisning av vindkraftverk och därtill hörande nedfall av is eller kast av is inte är ett större problem och inte utgör något hinder för tillåtlighet.

Vindkraftområdet kommer att hållas tillgängligt för allmänheten för att bedriva jakt och övrigt friluftsliv. Miljöprövningsdelegationen anser att det är viktigt att de som befinner sig i området effektivt informeras om de risker som detta kan medföra och föreskriver därför ett sedvanligt villkor om uppsättande av varningsskyltar.

Arbets- och tidsplan

För att kunna bedriva en effektiv tillsyn är det angeläget att tillsynsmyndigheten har kännedom om olika skeden i uppbyggnaden av vindkraftparken. En arbets- och tidsplan utgör ett bra underlag för tillsynen.

En sådan plan ska enligt miljöprövningsdelegationen lämnas till tillsynsmyndigheten i god tid, senast två månader, före det att byggnations- och/eller anläggningsarbetena påbörjas. Miljöprövningsdelegationen föreskriver därför särskilt villkor angående detta.

Slutlig placering av vägar, ledningsdragningar m.m.

Eftersom placering av uppläggnings- och uppställningsytor, dragningen av vägar och ledningar kan medföra påverkan på flera motstående intressen anser miljöprövningsdelegationen att det är lämpligt att även föreskriva om ett samrådsförfarande av Bolagets förslag till vägdragningar och uppställningsplaner etc.

För att kunna göra en bedömning av om även den slutliga utformningen av verksamheten innehåller åtagna skyddsåtgärder och vad som gäller enligt föreliggande beslut ska Bolaget till tillsynsmyndigheten för samråd inlämna ett förslag till slutlig placering av vindkraftverk, väg- och ledningsdragningar, placering av uppläggnings- och uppställningsytor, transformatorstationer samt andra byggnader för vindkraftens behov. Till skydd för att kultur- och naturmiljön samt utpekade nyckelbiotoper inte ska skadas vid placering av verk eller dragning av vägar ska särskild hänsyn tas till dem vid utformning av förslaget. Miljöprövningsdelegationen anser att det är rimligt

att Bolagets förslag ska lämnas till tillsynsmyndigheten för godkännande minst två månader innan anläggningsarbetena påbörjas.

Återställning

Miljöprövningsdelegationen anser att omfattningen av återställningsåtgärderna bör avgöras då återställningen är aktuell. Återställningsåtgärderna kan därmed komma att bli mer långtgående än Bolaget föreslagit.

Miljöprövningsdelegationen bedömer att återvinning av material bör ske så långt det är möjligt. Det är dock viktigt att göra en bedömning av värdet av återställningen mot de ingrepp detta medför på miljön. Det är även viktigt att beakta störningarna för motstående intressen. Anläggandet av vägar är ett så pass permanent ingrepp att ett fullständigt återställande av markområdena kan vara svårt. Risk kan finnas att borttagande av vägar i sig även kan medföra en betydande negativ miljöeffekt.

Miljöprövningsdelegationen konstaterar att erfarenheten från nedmontering och återställning av vindkraftanläggningar inte finns idag samt att tidpunkten för när återställningsåtgärderna blir aktuella ligger långt fram i tiden. Detta gör att kunskapsläget kommer att förbättras om vad en återställning av en vindkraftanläggning bör omfatta. Miljöprövningsdelegationen anser att återställningsåtgärderna ska behandlas utifrån de erfarenheter och den kunskap som finns när återställningsåtgärderna blir aktuella.

En anmälan som redogör för de återställningsåtgärder som Bolaget, utöver det Bolaget åtagit sig i ansökningshandlingarna, bedömer vara lämpliga och rimliga ska därför lämnas till tillsynsmyndigheten när anläggningen, eller delar av denna, tas ur drift. Miljöprövningsdelegationen menar att det kan vara lämpligt att successivt återställa delar av området om delar av verksamheten tas ur drift. Bland de återställningsåtgärder som särskilt ska beröras i anmälan är nedmontering av verk och elledningar, återställning av vägar, vägdiken och sprängningsschakt, återställning av vegetation samt återvinning av material. Ett villkor i enlighet med detta bör därför föreskrivas. Eftersom tillståndet tidsbegränsas ska återställningsåtgärderna utföras inom tillståndstiden.

Motivering av det allmänna villkoret

Under det allmänna villkoret tar miljöprövningsdelegationen fasta på de åtaganden som Bolaget har angivit i ansökan, miljökonsekvensbeskrivningen eller i övrigt åtagit sig i ärendet. De åtaganden som miljöprövningsdelegationen särskilt vill betona i det allmänna villkoret är åtaganden gällande hänsynstagande och principer för placering av verk och anläggande av vägar och uppställningsplatser, skyddsåtgärder avseende risker och säkerhet samt uppföljning och egenkontroll för verksamheten.

Igångsättningstid

Bolaget har yrkat på igångsättningstid om minst fem år. Med igångsättningstid avser Bolaget den tid när verksamheten påbörjats i form av anläggningsarbeten m.m.

Med igångsättningstid avser dock miljöprövningsdelegationen den tid när verksamhet som helhet ska ha tagits i drift/satts igång. Med beaktande av den tid Bolaget yrkat på för påbörjande av anläggningsarbeten, och med erfarenhet från tidigare ärenden, bedömer miljöprövningsdelegationen det rimligt att förelägga om en igång-

sättnings tid på sju år, dvs. inom denna tid ska den tillståndsgivna miljöfarliga verksamheten tagits i drift/vara igångsatt. För de delar av verksamheten som inte satts igång/tagits i drift vid angiven tidpunkt förfaller tillståndet. Verksamhetsutövaren ska meddela tillsynsmyndigheten när verksamheten när tas i anspråk och när den satts igång.

Ekonomisk säkerhet

Krav på obligatorisk säkerhet finns för närvarande vad gäller miljöbalksprövning av tåktar och deponier. I annan prövning enligt miljöbalken kan, enligt 16 kap. 3 §, krav på säkerhet föreskrivas om skäl därför föreligger. Krav på säkerhet bör dock inte föreskrivas slentrianmässigt utan bör grunda sig på ett konkret behov av säkerställande av återställningsåtgärder.

Vindkraft är en verksamhet som kännetecknas av att vindkraftverken har en begränsad ekonomisk livslängd. När den är till ända återstår endast en återställningskostnad. Miljöprövningsdelegationen bedömer att det finns anledning att säkerställa denna återställningskostnad.

Det bedöms inte oskäligt att Bolaget tvingas avsätta eller säkerställa åtminstone delar av återställningskostnaden i en kontrollerad form. En sådan säkerhet bör vara gemensam för hela vindkraftsparken. För att möjliggöra ett ändamålsenligt återställningsarbete bör säkerheten ställas för varje verk men kunna tas i anspråk vid återställning av vindkraftsparken i dess helhet.

Det är svårt att ha någon uppfattning om kostnaden för nedmontering av vindkraftverken någon gång i framtiden. I en rapport från Föreningen Svensk Vindenergi har kostnaden bedömts till 700 000 kronor per verk. Rapporten behandlar relativt långtgående återställningsåtgärder. Miljöprövningsdelegationen anser inte att det finns anledning att säkerställa alla återställningsåtgärder. Behovet av säkerhet bedöms till 400 000 kronor per vindkraftverk. Med beaktande av de krav på säkerhet som ställts i andra prövningar fastställs kravet på säkerhet i enlighet med detta.

Säkerheten ska ställas med lika stora belopp det tionde, femtonde och tjugonde året efter det att tillståndet tagits i anspråk. För att säkerställa säkerhetsbeloppen med hänsyn till kommande års penningvärdesförändringar bör säkerhetsbeloppen uppräknas med index. En koppling till konsumentprisindex kan fylla detta syfte.

För att säkerställa återställning om Bolaget skulle komma på obestånd under byggtiden bör en begränsad säkerhet om 750 000 kronor ställas. Säkerheten ska ställas innan tillståndet tas i anspråk och gälla till dess att säkerhet ställts för varje uppfört vindkraftverk det tionde året efter att tillståndet tagits i anspråk.

Säkerheten ska prövas av miljöprövningsdelegationen. Föreligger behov av omprövning av säkerheten under tillståndstiden kan säkerheten omprövas även efter initiativ från tillsynsmyndigheten.

Egenkontroll

För alla typer av verksamheter gäller att egenkontroll, enligt 26 kap. 19 § miljöbalken samt förordning (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll, ska bedrivas

och för detta ska ett speciellt kontrollprogram tas fram och godkännas av tillsynsmyndigheten.

Egenkontroll artskydd

Bolaget har inte genomfört någon fladdermusinventering. Fladdermöss är fridlysta och innehar skydd enligt artskyddsförordningen. För att inte riskera skada på någon fladdermusart menar miljöprövningsdelegationen att det därför finns anledning att följa upp verksamhetens påverkan på fladdermöss via Bolagets egenkontroll. Kontrollprogrammet för verksamheten ska därför omfatta uppföljning av påverkan på fladdermöss. Utformningen av kontrollen/uppföljningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten samt med expertis inom aktuellt område. Resultatet av kontrollen kan leda till att skyddsåtgärder behöver vidtas för att förhindra påverkan på fladdermöss. Möjligheten att kunna meddela tillstånd innan påverkan på fladdermöss utretts helt motiveras av att det, enligt de kontakter miljöprövningsdelegationen upprättat med sakkunniga inom området, finns goda möjligheter att begränsa påverkan på fladdermöss även efter att en vindkraftpark tagits i drift. Ett exempel på skyddsåtgärd är installation av så kallade bat-stop, vilket medför att vindkraftverken stoppas vid gynnsamma vindförhållanden under fladdermössens mest aktiva perioder på året. Eftersom dessa tillfällen är förhållandevis få bedöms effektbortfallet bli av mindre omfattning och lokaliseringen kan därför antas vara lämplig för vindkraft även om fladdermöss påträffas.

Egenkontroll hinderbelysning

Ett möjligt alternativ att minska påverkan på omgivningen är att installera efterfråge-/radarstyrd hinderbelysning, som enbart tänds vid flygöverfart. För installation av denna typ av hinderbelysning krävs dispens från Transportstyrelsen. Eftersom just hinderbelysningen av många beskrivs medföra den mest negativa påverkan på landskapsbilden, speciellt kvälls- och nattetid, menar dock miljöprövningsdelegationen att installation av denna typ av hinderbelysning ska eftersträvas.

Inom ramen för egenkontrollen åligger varje verksamhetsutövare att ständigt sträva efter att minimera verksamhetens påverkan på omgivningen. Av detta följer att det bör åligga verksamhetsutövaren att vidta de åtgärder som i vart enskilt fall kan bedömas vara erforderliga, vilket i föreliggande fall kan vara installation av efterfråge-/radarstyrd hinderbelysning. Även tillsynsmyndigheten har att verka för att verksamhetsutövaren minimera sin påverkan.

Egenkontrollprogram

Miljöprövningsdelegationen anser att det ska föreskrivas villkor om att ett aktuellt kontrollprogram för verksamheten ska finnas och följas. Villkoret om kontrollprogram bör dock inte innehålla någon detaljerad reglering av hur kontrollen ska bedrivas. Frågor om kontrollprogrammets innehåll bör istället behandlas i samråd med tillsynsmyndigheten med utgångspunkt av vad Bolaget uppgett i ansökningshandlingarna och vad som framgår av miljöprövningsdelegationens bedömning av avseende egenkontroll av fladdermöss och av hinderbelysning. Villkoret bör även fastställa att kontrollprogrammet ska ange att verksamheten ska kontrolleras med avseende på mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod, i enlighet med vad som

anges i 22 kap. 25 § punkt 3 miljöbalken. Kontrollprogrammet ska omfatta både anläggnings- och driftfas.

Miljöprövningsdelegationen anser att kontrollprogrammet för anläggningsfasen ska inkomma innan anläggningsarbetena påbörjas och bedömer fyra veckor vara rimlig tid för tillsynsmyndigheten att kunna handlägga ärendet. För den del av kontrollprogrammet som omfattar anläggningen i sin helhet, dvs. driftsfasen, bedömer miljöprövningsdelegationen tre månader från det att tillståndet tagits i anspråk är tillräcklig tid för Bolaget att till tillsynsmyndigheten inkomma med ett förslag på kontrollprogram för den ansökta verksamheten.

Sammanfattande bedömning

Bolaget har genom sin ansökan och miljökonsekvensbeskrivning visat att Bolaget har den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning för att kunna bedöma och förstå samt därigenom förebygga, hindra eller motverka de skador och olägenheter som verksamheten kan orsaka på människors hälsa och miljön. Bolaget har även visat vilka effekter verksamheten kan antas medföra på hushållningen med mark och vatten, hur miljöbalkens mål uppfylls samt hur den fysiska miljön i övrigt påverkas.

Miljöprövningsdelegationen bedömer att de av Bolaget gjorda åtaganden och de villkor som föreskrivs i detta beslut utgör tillräckliga försiktighetsmått för att tillstånd ska kunna lämnas. Mot bakgrund av miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § och de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. samma balk gör sammanfattningsvis miljöprövningsdelegationen den bedömningen att tillstånd kan lämnas för uppförande och drift av maximalt 15 vindkraftverk inom projektområde Djupsjöhallan-Öjingshammaren, del av fastigheten Härjedalen Ängersjö 10:11 (se bilaga 1). Miljöprövningsdelegationen avslår ansökan såvitt avser vindkraftverk 1 – 11 då den delen av projekt området av artskyddsskäl inte anses som lämplig lokalisering. Tillståndet omfattar även nödvändiga installationer och erforderlig ledningsdragning samt anläggning av interna vägar och uppställningsområden etc.

Särskilda upplysningar

Miljöprövningsdelegationen erinrar om att meddelat tillstånd enligt miljöbalken inte befriar tillståndshavaren från skyldighet att iaktta vad som i annan författning föreskrivs om den anläggning eller verksamhet som avses med tillståndet.

Bolaget ska, i enlighet med 26 kap. 19 § miljöbalken, fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga olägenheter för människors hälsa eller miljön samt i övrigt iaktta vad som sägs i förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

Bolaget ska vidare, i enlighet med 26 kap. 22 § miljöbalken, till tillsynsmyndigheten lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen samt bekosta eller utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen. Enligt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken ska avgift betalas årligen av den som bedriver miljöfarlig verksamhet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Part som inte är nöjd med detta beslut kan överklaga det till Mark- och miljödomstolen, Östersunds Tingsrätt genom skrivelse som dock ska sändas eller lämnas till Miljöprövningsdelegationen, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 871 86 Härnösand. Skrivelsen ska ha inkommit senast den 21 maj (se bilaga 2).

DELTAGANDE I BESLUTET

I detta ärende har miljöprövningsdelegationens ordförande Jon Paulsson och miljö-sakkunnig Frida Uebel varit beslutande. Föredragande i ärendet har varit miljöhandläggare Sara Huss.

Jon Paulsson

Frida Uebel

Bilaga: 1. Verksamhetsområde
2. Överklagningshänvisning

Kopia till: Härjedalens kommun
Miljö- och byggnämnden, Härjedalens kommun
Energimarknadsinspektionen
Försvarmakten
Kammarkollegiet
Naturvårdsverket
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Naturskyddsföreningen, Nedre Härjedalen
Sametinget
Handölsdalens sameby
Tåssåsens sameby
Mittådalens sameby
Trafikverket, Region Mitt
Härjedalen Sveg Airport
MPD, Länsstyrelsen Västernorrland
Länsstyrelsen Jämtlands län, Miljöskyddsenheten
Akten

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.